

ՆԱԽԱԳԻԾ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ԵՎ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿ ԵՎ ՊԼԱՆ (ԲՍԿՇ/Պ)

Ծրագրի անվանումը	Շենքերի էներգաարդյունավետ արդիականացմանն ուղղված ներդրումների ռիսկերի նվազեցում
Ծրագրի համարը	5684
Գտնվելու վայրը	Հայաստան
Ամսաթիվ	18 ապրիլի 2023թ.

Մեկնաբանություններն ուղարկել vahram.jalalyan@undp.org էլ. փոստին մինչև 6 հունիս 2023

Բովանդակություն

Հապավումներ և կրճատումներ	2
1. Գործադիր ամփոփագիր	3
2. Ներածություն և ծրագրի նկարագրություն	6
2.1 Սույն ԲՍԿԸ-ի նպատակը.....	6
2.2 Ծրագրի նկարագրությունը.....	6
2.3 Սույն ԲՍԿԸ/Պ-ի շրջանակը.....	7
3. Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր ազդեցությունները.....	8
3.1 Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր դրական ազդեցությունների ամփոփում.....	8
3.2 Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր բացասական ազդեցությունների ամփոփում.....	9
4. Իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակ	12
4.1 ՄԱԶԾ-ի սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներ (ՄԲՍ)	12
4.2 Կիրառելի միջազգային պայմանագրեր և համաձայնագրեր.....	18
4.3 Ազգային քաղաքականության կիրառելի շրջանակ	19
4.4 Այլ համապատասխան քաղաքականություններ.....	22
4.5 Հավանական բացերի բացահայտում.....	22
5. Ստուգման, գնահատման և կառավարման համար անհրաժեշտ ընթացակարգեր.....	25
5.1 Ասբեստի թափոնների կառավարման միջոցառումներ.....	27
5.2 Օդի աղտոտվածության սքրինինգ և կառավարում	28
5.3 Կառավարման միջոցառումներ այլ ռիսկերի համար	30
6. Շահագրգիռ կողմերի ներգրավման և տեղեկատվության բացահայտման գործընթաց....	32
6.1 Շահագրգիռ կողմերի ներգրավման ամփոփում.....	32
6.2 Տեղեկատվության բացահայտման գործընթացներ.....	32
7. Ծրագրի հաշվետվողականության մեխանիզմ	33
7.1 Բողոքների լուծման մեխանիզմ (ԲԼՄ)	33
7.1 ՄԱԶԾ-ի հաշվետվողականության լրացուցիչ մեխանիզմ	33
8. ԲՍԿԸ-ի իրականացման համար ինստիտուցիոնալ կառուցվածք և կարողությունների զարգացում	34
8.1 Դերեր և պարտականություններ.....	34
8.2 Կարողությունների զարգացում	35
9. Մոնիտորինգ և գնահատում ԲՍԿԸ/Պ-ի իրականացման միջոցառումներ	37
10. Իրականացման գործողությունների պլան (ժամանակացույց և բյուջե) ԲՍԿԸ/Պ իրականացման համար	40
11. Հավելվածներ և ռեսուրսներ	41

Հապավումներ և կրճատումներ

ԱՊՆ	Ասբեստ պարունակող նյութ
ԱԹԿՈՒ	Ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույցներ
ԷԱ	Էներգաարդյունավետություն
ԲՍԿՇ/Պ	Բնապահպանական և սոցիալական կառավարման շրջանակ և/կամ պլան
ԿԿՀ	Կլիմայի կանաչ հիմնադրամ
ՖՎ	Ֆոտովոլտային
ՉՀՀ	Չափողականություն, հաշվետվայնություն և հավաստագրում
ՍԲՍ	Սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներ (ՄԱՁԾ)
ՍԲՍԸ	Սոցիալական և բնապահպանական սքրինինգի ընթացակարգ (ՄԱՁԾ)
ՇԿԱՄ	Շահագրգիռ կողմերի արձագանքման մեխանիզմ (ՄԱՁԾ)
ԱՋՏ	Արևային ջրատաքացում
ՄԱՁԾ	ՄԱԿ-ի Ջարգացման ծրագիր
ՇՄՆ	Շրջակա միջավայրի նախարարություն (նախկինում Բնապահպանության նախարարություն)
ԱՄԿ	Աշխատանքի միջազգային կազմակերպություն
ԱՊՍ	անհատական պաշտպանիչ սարքավորումներ

1. Գործադիր ամփոփագիր

Շրջակա միջավայրի և սոցիալական կառավարման այս պարզեցված շրջանակն ու պլանը (ԲՍԿՇ/Պ) պատրաստվել է Հայաստանում իրականացվող Կլիմայի կանաչ հիմնադրամի (ԿԿՀ) կողմից ֆինանսավորվող «Շենքերի էներգաարդյունավետ արդիականացմանն ուղղված ներդրումների ռիսկերի նվազեցում» (5684) վերակազմավորման առաջարկի համար: Ծրագրի ընդհանուր նպատակն է մեծացնել ներդրումները Հայաստանի քաղաքներում շենքերի էներգաարդյունավետ (ԷԱ) արդիականացման մեջ և նվազեցնել շենքերի ԷԱ արդիականացման ընդհանուր ներդրումային ռիսկի պրոֆիլը՝ մասնավոր հատվածի ներդրումները խրախուսելու և աղքատությունը մեղմելու համար:

Ծրագիրը հիմնականում հետապնդում է այս նպատակը՝ տեղակայելով ԿԿՀ-ի միջոցները ֆինանսական մեխանիզմներում, միաժամանակ տրամադրելով տեխնիկական աջակցություն քաղաքականության մշակման, խթանման, մոնիտորինգի և ստուգման, ինչպես նաև ԷԱ միջոցառումների նախագծման ու տեղադրման գործում: Վերակազմավորման փուլը կենտրոնանալու է ծրագրի Վերջնարդյունք 4.1-ի վրա. խոցելի խմբերին տրամադրվող նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը, որն աջակցում է էներգաարդյունավետության արդիականացմանը, որը կներդրվի 6 դպրոցում, 1 երիտասարդական կենտրոնում, 2 խոշոր առողջապահական հաստատությունում Երևանում և բազմաբնակարան բնակելի շենքերում Երևանում, ինչպես նաև հանրապետության 16 տեղական համայնքների հասարակական շենքերը (Աշտարակ, Վեդի, Արգել, Ստեփանավան, Սպիտակ, Տաշիր, Քաջարան, Սիսիան, Գյումրի, Դիլիջան, Բերդ, Հրազդան):

Այս ԲՍԿՇ/Պ-ն հիմնված է Սոցիալական և բնապահպանական սքրինինգի ընթացակարգի վրա (ՄԱԶԾ-ի ՄԲԱԸ), որն ավարտվել է որպես ծրագրի վերակազմավորման փուլի մաս: Այս սքրինինգը բացահայտեց 6 ռիսկ, որոնցից 4 ռիսկը համարվում է Ցածր; և 2 ռիսկ՝ Չափավոր: Այսպիսով, ծրագրի ՄԲԱ-ի ընդհանուր դասակարգումը Չափավոր ռիսկ է: ՄԲԱԸ-ում բացահայտվել են հետևյալ չափավոր ռիսկերը.

- Ռիսկ 3. Արդիականացման համար կարող է պահանջվել ասբեստի մշակում, որը վտանգ է ներկայացնում շինարարության աշխատողների և բնակիչների առողջության համար, և
- Ռիսկ 5. շենքերի արդիականացումը կարող է մեծացնել մթնոլորտային արտանետումները:
- Ռիսկ 6. Արդիականացման աշխատանքները կարող են իրականացվել չկարգավորված աշխատանքային ժամերին և աշխատանքային ոչ բավարար պայմանների դեպքում:

Ծրագրի ՄԲԱԸ-ում վերը նշված ռիսկերը գործարկում են հետևյալ ՄԲԱ սկզբունքներն ու ստանդարտները (ՄԱԶԾ ՄԲԱ, 2021թ.).

- Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, ապահովություն և անվտանգություն
- Ստանդարտ 7. Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ
- Ստանդարտ 8. Աղտոտման կանխարգելում և ռեսուրսների արդյունավետություն

Սույն ԲՍԿՇ/Պ-ն մշակվել է՝ հաշվի առնելով ծրագրի դասակարգումը և գործարկված ստանդարտները: Այն առաջարկում է հետևյալ միջոցառումները Վերակազմավորման առաջարկով ներկայացված առաջարկների հետ կապված չափավոր և ցածր ռիսկերը կառավարելու համար:

Սոցիալական և բնապահպանական կառավարման միջոցառումներ	Ֆոկուս/շրջանակ ¹	Ժամանակային շրջանակ	Պարտականություններ
Ասբեստի սքրինինգ (տես բաժին 5.1-ը) Չափավոր ռիսկ 3-ի համար	Ծրագրի շրջանակներում վերանորոգման համար ընտրված բոլոր շենքերի սքրինինգ:	Մինչև յուրաքանչյուր Պատասխանատու կողմերի համաձայնագրի (ՊԿՀ) կամ Նամակ-համաձայնագրի (ՆՀ) ստորագրումը	Ենթակա է շահագործման ՄԱԶԾ ՀԳ-ի կողմից և իրականացման ասբեստի հետազոտության ոլորտում վերապատրաստված իրավասու մասնագետների կողմից, ինչպես նշված է համապատասխան ազգային օրենքում:
Ասբեստի թափոնների կառավարման միջոցառումների իրականացում (տես բաժին 5.1-ը) Չափավոր ռիսկ 3-ի համար	Ասբեստով բոլոր շենքերը (մեկ սքրինինգի հաշվով):	Արդիականացման աշխատանքների իրականացման ընթացքում	Սա կառավարվելու է պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնց կկցվի սույն ԲՍԿՇ/Պ-ն:
Օդի աղտոտվածության սքրինինգ (տես բաժին 5.2-ը) Չափավոր ռիսկ 5-ի համար	Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.2-ում)	Մինչև յուրաքանչյուր Պատասխանատու կողմերի համաձայնագրի (ՊԿՀ) կամ Նամակ-համաձայնագրի (ՆՀ) ստորագրումը	
Համապատասխան աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների ապահովում արդիականացման ժամանակ (տես բաժին 5.3)	Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)	Մինչև ԿԿՀ-ի գրանտի օգտագործման մասին համաձայնագիրը	Այն համակարգվելու է պատասխանատու կողմի հետ համաձայնագրերի/համաձայնագրի նամակների միջոցով (RPA/LoA), որոնք կապահովեն այս պահանջը մինչև ԿԿՀ-ի

¹ Սույն ԲՍԿՇ-ն վերաբերում է ծրագրի «Վերջնարդյունք 4.1. Նպատակային ֆինանսական խթաններ, որոնք տրամադրվում են խոցելի խմբերին, որպեսզի օգնեն լուծել մատչելիության բացը՝ համաձայն Վերակազմավորման առաջարկի» շրջանակներում ապագա ամբողջ վերազինմանը:

Չափավոր ռիսկ 6-ի համար			դրամաշնորհի տրամադրումը:
Շահագրգիռ կողմերից հնարավոր բողոքների կամ առարկությունների կառավարում (տես բաժին 5.3-ը) Ցածր ռիսկ 1-ի համար	Ծրագրի բոլոր գործողություն-ների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)	Ծրագրի ողջ տևողության համար՝ համաձայն Վերակազմավոր-ման առաջարկի	Սա կառավարվելու է պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին: Ֆինանսավորող գործընկերներից/պատասխանատու կողմերից որևէ մեկին որևէ բողոք ներկայացնելու դեպքում կպահանջվի ՄԱԶԾ-ի տեղեկացում:
Համապատասխան շենքերում կառուցվածքային ձախողումների հետ կապված ռիսկերի կառավարում (տես բաժին 5.3-ը) Ցածր ռիսկ 2-ի համար	Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)	Մինչև ԿԿՀ-ի դրամաշնորհի օգտագործման մասին համաձայնագիրը	Սա կկառավարվի պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ- համաձայնագրի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիսիայի տրամադրումը:
Շենքերի արդիականացման ստանդարտ շինարարական թափոնների կառավարում (տես բաժին 5.3-ը) Ցածր ռիսկ 4-ի համար	Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)	Մինչև ԿԿՀ-ի դրամաշնորհի օգտագործման մասին համաձայնագիրը	

Տվյալ տեղամասի/շենքի արդիականացումը չի կարող սկսվել, քանի դեռ վերը նշված կառավարման միջոցառումները չեն իրականացվել՝ համաձայն սույն ԲՍԿՇ/Պ-ի կանոնների և ընթացակարգերի:

2. Ներածություն և ծրագրի նկարագրություն

2.1 Սույն ԲՍԿՇ-ի նպատակը

Բնապահպանական և սոցիալական կառավարման պարզեցված շրջանակն ու պլանը (ԲՍԿՇ/Պ) նկարագրում է սոցիալական և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունները և համապատասխան երաշխիքների պահանջները ՄԱԶԾ-ի կողմից ֆինանսավորվող ԿԿՀ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Շենքերի էներգաարդյունավետ արդիականացմանն ուղղված ներդրումների ռիսկերի նվազեցում և մասշտաբավորում, PIMS+» ծրագրի (հղում՝ 5684) համար:

Ինչպես նկարագրված է ստորև, այս նախագիծը ենթարկվել է սքրինինգի ՄԱԶԾ-ի Սոցիալական և բնապահպանական սքրինինգի ընթացակարգով (ՍԲՍԸ). դասակարգվում է որպես **Չափավոր ռիսկ**; և որոշվել է պահանջել ԲՍԿՇ՝ հաշվի առնելով, որ կան բազմաթիվ ենթածրագրեր, որոնք պահանջում են հետագա կառավարում, մասնավորապես՝ *ասրեստի հետ կապված ռիսկ 3-ը, օդի որակի ռիսկ 5-ը և արդիականացման աշխատանքների ինտենսիվ բնույթի՝ համապատասխան աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների ստեղծման և պահպանման անհրաժեշտության մասին վկայող ռիսկ 6-ը*: Հետևաբար, այս ԲՍԿՇ/Պ-ն ապահովում է գործառնական և վերահսկման շրջանակ՝ ապահովելու համար, որ արդիականացման աշխատանքները ենթարկվեն սքրինինգի և գնահատվեն, և որ լինեն համապատասխան կառավարման միջոցառումներ՝ մինչ դրանց իրականացումը:

2.2 Ծրագրի նկարագրությունը

Սույն ԲՍԿՇ/Պ-ն նախատեսված է «Շենքերի էներգաարդյունավետ արդիականացմանն ուղղված ներդրումների ռիսկերի նվազեցում և մասշտաբավորում» ծրագրի վերակառուցման առաջարկի համար: Ծրագրի ընդհանուր նպատակը մնում է այնպես, ինչպես նշված է Ֆինանսավորման առաջարկում. ընդլայնել ներդրումները շենքերի ԷԱ արդիականացման գործում Հայաստանի քաղաքներում և նվազեցնել շենքերի ԷԱ արդիականացման ընդհանուր ներդրումային ռիսկի պրոֆիլը՝ մասնավոր հատվածի ներդրումները խրախուսելու և աղքատությունը մեղմելու համար: Ծրագիրը հիմնականում հետապնդում է այս նպատակը՝ տեղակայելով ԿԿՀ-ի միջոցները ֆինանսական մեխանիզմներում, միաժամանակ տրամադրելով տեխնիկական աջակցություն քաղաքականության մշակման, խթանման, մոնիտորինգի և ստուգման, ինչպես նաև ԷԱ միջոցառումների նախագծման ու ներդրման գործում:

2022 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ ծրագիրն իրականացրել է էներգաարդյունավետության (ԷԱ) արդիականացում 44 հասարակական շենքերում և 98 բնակելի շենքերում, ինչը հանգեցրել է արտանետումների կրճատմանը տարեկան 13.675 tCO₂-ով կամ մոտ 273.503 tCO₂-ով, միջամտությունների 20 տարվա ընթացքում: Սա համապատասխանում է ազդեցության այս ցուցանիշի համար սահմանված թիրախի շուրջ 20 տոկոսին: Շահառուների ընդհանուր թիվը կազմում է 29.844, այդ թվում՝ 20.773-ը՝ հասարակական շենքերում (44) և 9.071-ը՝ բնակելի շենքերում (98), ինչը

համապատասխանում է այս ազդեցության ցուցանիշի համար սահմանված վերջնական թիրախի (50.000 շահառու) 60%-ին:

2020 թվականին ԿԿՀ-ի կողմից հաստատված Վերակողմնորոշման վերլուծությունից հետո Վերակազմավորման առաջարկը (1 մարտի 2023թ.) խնդրում է 36 ամսով երկարաձգում և.

1. Հաստատում է 2020 թվականին ներդրված փոփոխությունները (վերակողմնորոշման վերլուծության մեջ) տարբեր տեսակի շենքերի ԵԱ վերանորոգման մի շարք նախագծերում՝ շարժվելով դեպի հանրային շենքերի մասնաբաժնի ավելացումը և բացելով ծրագրի շրջանակը դեպի Երևանից դուրս գտնվող բնակելի բազմաբնակարան շենքեր (ԲԲՇ-ներ): Ընդհանուր առմամբ, էներգաարդյունավետության արդիականացում կներդրվի 6 դպրոցում, 1 երիտասարդական կենտրոնում, 2 խոշոր առողջապահական հաստատությունում Երևանում և բազմաբնակարան բնակելի շենքերում Երևանում և բնակելի և հասարակական շենքերում 16 տեղական համայնքներում (Աշտարակ, Վեդի, Արգել, Ստեփանավան, Սպիտակ, Տաշիր, Քաջարան, Սիսիան, Գյումրի, Դիլիջան, Բերդ, Հրազդան):
2. Ավելացնում է նոր պատասխանատու կողմեր՝ ի լրումն Երևանի քաղաքապետարանի՝ Ֆինանսական գործունեության համաձայնագրի համաձայն՝ իրականացնելու/ստանալու ԿԿՀ դրամաշնորհի մասերը ԷԱ արդիականացման աշխատանքների համար:
3. Ավելացնում է ֆինանսավորման նոր աղբյուրներ/գործընկերներ ծրագրի սուբսիդավորվող բաղադրիչի իրականացման համար (մանրամասների համար տե՛ս վերակազմավորման առաջարկը):

2.3 Սույն ԲՍԿՇ/Պ-ի շրջանակը

2023 թվականի մարտին Վերակազմավորման առաջարկի պատրաստման ընթացքում ծրագրի վերանայումից հետո ծրագիրը վերադասակարգվում է C-ից (ոչ/ցածր ռիսկ) մինչև B-ն (միջին ռիսկ)՝ համաձայն ԿԿՀ-ի երաշխիքների ստանդարտների: Սա համապատասխանում է չափավոր ռիսկի կատեգորիային՝ համաձայն ՄԱԶԾ-ի Սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտների, որը համապատասխանում է միջին ռիսկին՝ ըստ ԿԿՀ-ի երաշխիքների քաղաքականության, որը հաստատվել է ՄԱԶԾ-ի վերահավատարմագրման ժամանակ:

ԲՍԿՇ/Պ-ն կիրառելի է բոլոր ապագա արդիականացման աշխատանքների ծրագրի «Վերջնարդյունք 4.1. նպատակային ֆինանսական խթաններ տրամադրվել են խոցելի խմբերին» ներքո՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը՝ համաձայն Վերակազմավորման առաջարկի և սևեռվում է շինարարության և շենքերի էներգետիկ արդիականացման աշխատանքների տեղադրման շինարարության և վերահսկման սոցիալական և բնապահպանական երաշխիքների պահանջների վրա, մասնավորապես.

(ա) (103) հասարակական շենքերի ամբողջական արդիականացում.

(բ) (202) հասարակական շենքերի պարզ արդիականացման աշխատանքներ.

(գ) պետական սուբսիդավորմանը չհամապատասխանող (10) բազմաբնակարան շենքերի (ԲԲՇ) արդիականացման աշխատանքներ.

(դ) պետական սուբվենցիոն ծրագրի շրջանակներում (188) ԲԲՇ-ների արդիականացման աշխատանքներ, և

(ե) (200) մեկ ընտանիքի տների արդիականացման աշխատանքներ:

Արդիականացման աշխատանքների ժամանակ կիրառվող էներգաարդյունավետության միջոցառումները ներառում են արտաքին պատերի, տանիքների/ձեղնահարկի և նկուղային առաստաղների ջերմամեկուսացում, շենքերի դռների և պատուհանների փոխարինում, շենքերի ներսում և դրսում LED լուսավորության համակարգերի տեղադրում, հին ջեռուցման համակարգերի փոխարինում նոր սարքավորումներով, և վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների տեղադրում (ֆոտովոլտային համակարգեր և արևային ջրատաքացում):

Ծրագրի այլ բաղադրիչներ՝ Բաղադրիչ 1-ը՝ շինարարական ոլորտի ՉՀՀ-ի և գիտելիքի կառավարում հիմնելու վերաբերյալ, Բաղադրիչ 2-ը՝ քաղաքականությունների հետ կապված ռիսկերի նվազեցման վերաբերյալ, և Բաղադրիչ 3-ը՝ ֆինանսական ռիսկերի նվազեցման վերաբերյալ, իսկ Բաղադրիչ 4-ի ներքո մյուս վերջնարդյունքները չեն համարվում որևէ համապատասխան սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերը, հետևաբար դրանք չեն լուծվում ԲՍԿԾ/Պ-ում:

3. Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր ազդեցությունները

Ծրագրի վերակառուցման առաջարկի ընթացքում ՄԱԶԾ-ի Սոցիալական և բնապահպանական սքրինինգի ընթացակարգը (ՄԲՍԸ) օգտագործվել է այս ծրագրի հետ կապված հնարավոր սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերը բացահայտելու համար: Առաջարկվող վերակազմավորման հնարավոր դրական և բացասական պոտենցիալ ազդեցությունները նկարագրված են հաջորդիվ:

3.1 Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր դրական ազդեցությունների ամփոփում

Ծրագրի նպատակն է հասնել ջերմոցային գազերի (ԶԳ) արտանետումների կրճատման բարելավված էներգաարդյունավետության և ցածր էներգիայի ինտենսիվությամբ շենքերից՝ մոտավորապես տարեկան 100 ktCO₂ մակարդակի վրա կամ 1,4 միլիոն tCO₂՝ ԷԱ միջամտությունների 20 տարվա ընթացքում: Ծրագիրը նաև նպատակ ունի ունենալ 280.000 շահառու, ինչը ավելին է սկզբնական Ամբողջական առաջարկից և ակնկալվում է, որ կբերի ստորև թվարկված լրացուցիչ սոցիալական, առողջապահական և բնապահպանական օգուտներ.

Սոցիալական և առողջապահական համաօգուտներ.

- Աղքատության նվազեցում էներգիայի նվազեցված վճարների միջոցով. Հայաստանի տնային տնտեսությունների ավելի քան 30%-ը համարվում է էներգետիկ աղքատ, որտեղ էներգետիկ աղքատությունը սահմանվում է որպես տնային տնտեսություններ, որոնք ծախսում են իրենց բյուջեի ավելի քան 10%-ը էներգիայի վրա:

- Վերանորոգված շենքերի բնակարանների անշարժ գույքի շուկայական արժեքի ակնթարթային աճ:
- Բարելավված պայմաններ տան սեփականատերերի և վարձակալների համար, ներառյալ առողջության բարելավումը՝ պայմանավորված կոշտ կլիմայական պայմանների նվազմամբ, ներսի օդի որակի և ջերմային հարմարավետության բարելավում և ավելի առողջ ներքին միջավայր՝ բորբոսի բացակայության շնորհիվ: Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ) գնահատում է, որ 2012թ.-ին Հայաստանում 1123 մահվան դեպք պայմանավորված է եղել կենցաղային օդի աղտոտվածությամբ՝ պինդ վառելիքի օգտագործումից:
- Շենքերի շահագործման ժամկետի ավելացում՝ դեգրադացման մակարդակի դանդաղեցում;
- Շինարարության ոլորտում կանաչ աշխատատեղերի ստեղծում (մոտավորապես 1700)
- Կանանց ակտիվ մասնակցության խթանում էներգաարդյունավետության վերաբերյալ շինարարական նոր նորմերի և ստանդարտների մշակմանը, ինչպես նաև ԷԱ նախագծերի մշակմանը (Երևանի քաղաքապետարանում ԲԲՇ-ների էներգաարդյունավետության արդիականացման վերաբերյալ հանդիպումների մասնակիցների 15%-ը կանայք էին) և կապալառուներից կամ ESCO-ներից պահանջվում է ներգրավել տեղական աշխատուժ, այդ թվում կանանց, ըստ անհրաժեշտության:

Բնապահպանական համաօգուտներ.

- Օդի որակի բարելավում պինդ վառելիքի ջեռուցման օգտագործման նվազման պատճառով. 2010 թվականին Հայաստանի բնակչության 19%-ը դեռևս օգտագործում էր պինդ վառելիք տանը (ՄԱԿ ՀԶՆ տվյալների բազա):
- Աղմուկի նվազեցում ձայնային մեկուսացման շնորհիվ. սա ձեռնտու է բազմաբնակարան բնակելի շենքերում, որտեղ աղմուկի մակարդակը կարող է լինել հիմնական խնդիր և կարող է առաջացնել վեճ հարևանների միջև:
- Ամռանը սառեցման կարիքի նվազում
- Աջակցել ասբեստի անվտանգ մշակմանը, որը Հայաստանում պարունակվում է շենքերի մոտավորապես 30 տոկոսում: Ծրագիրը կնպաստի շենքերի արդիականացման ժամանակ ասբեստի մշակման լավագույն փորձի մոդելավորմանը, որը համապատասխանում է Հայաստանի օրենսդրությանը և ՄԱԶԾ ՄԲՍ-ին և կնպաստի ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի Ասբեստի անվտանգ օգտագործման միջազգային լավագույն փորձի ուղեցույցների կիրառմանը:

3.2 Սոցիալական և բնապահպանական հնարավոր բացասական ազդեցությունների ամփոփում

ՄԲՍԸ-ն սահմանել է 6 սոցիալական և բնապահպանական ռիսկ, որոնցից 4 ռիսկը համարվում է ցածր, իսկ 2 ռիսկը՝ Չափավոր: Ծրագրի չափավոր ՄԲՍ ռիսկերը որոշվել են հետևյալ կերպ.

Ռիսկ 3. Արդիականացման աշխատանքները կարող են պահանջել ասբեստի հետ վարվելը, ինչը վտանգ է ներկայացնում շինարարների և վարձակալների առողջության համար:

Հիմնավորում. Մինչ ԽՍՀՄ-ի լուծարումը Հայաստանում ասբեստի հետ վարվելը լայնորեն կիրառվում էր շինանյութերի և արտադրանքի մեջ (շիֆեր, միջնորմային թիթեղներ, խողովակներ, օդափոխություն, էլեկտրական տաքացուցիչներ և այլն): Գյուղական բնակավայրերում օգտագործվող տանիքի շիֆերները հիմնականում պարունակում են ասբեստ: Տանիքի նոր նյութերի ներդրմամբ, ինչպիսիք են տանիքի կղմինդրը և լամինացված/ներկված պողպատե թիթեղները, ասբեստի օգտագործումը որպես շինանյութ կտրուկ նվազել է: Այնուամենայնիվ, չնայած շինարարության մեջ ասբեստի նոր օգտագործման նվազմանը, առկա ասբեստի նյութերն ու թափոնները շարունակում են հանդիսանալ խնդիր, և չի կարելի բացառել, որ ծրագրի թիրախային շենքերից մի քանիսը կպարունակեն այն:

Առնչվող ստանդարտներ.

- Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, ապահովություն և անվտանգություն.
 - Համայնքների և աշխատողների համար շինարարական և այլ միջամտություններից կանխված կամ նվազագույնի հասցված և կառավարվող ռիսկերը
- Ստանդարտ 7. Աշխատանքի և աշխատանքային պայմաններ.
 - Աշխատանքային պայմանները կարող են չհամապատասխանել ազգային աշխատանքային օրենսդրությանը և միջազգային պարտավորություններին
 - Աշխատանքի առողջության և անվտանգության ռիսկերը կարող են առաջանալ ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական և հոգեցոցիալական վտանգների պատճառով
- Ստանդարտ 8. Աղտոտման կանխարգելում և ռեսուրսների արդյունավետություն.
 - Ծրագիրը կարող է առաջացնել թափոններ (ինչպես վտանգավոր, այնպես էլ ոչ վտանգավոր)

Ռիսկ 5. Շենքերի արդիականացումը կարող է մեծացնել մթնոլորտային արտանետումները

Հիմնավորում. Հին ջեռուցման համակարգերի փոխարինումը նոր սարքերով կարող է հանգեցնել օդի արտանետումների բարձրացման՝ ջեռուցման հզորությունների ընդլայնման կամ վառելիքի փոփոխության դեպքում: Բացի այդ, արդիականացման ընթացքում օդի աղտոտվածության մակարդակը կավելանա, և այդ գործողությունների հետևանքով առաջացած հիմնական աղտոտիչները կներառեն մեքենաներից արտանետվող գազերը և շինարարության արդյունքում առաջացած փոշին:

Առնչվող ստանդարտներ.

- Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, ապահովություն և անվտանգություն
 - Ծրագիրը կարող է առաջացնել օդի աղտոտվածություն, աղմուկ, տատանում, երթևեկություն, վնասվածքներ, ֆիզիկական վտանգներ, մակերևութային ջրերի վատ որակ՝ կապված արտահոսքի, էրոզիայի, սանիտարական վիճակի հետ:

Այս ռիսկերը հետագայում ուղեկցվում են ցածր մակարդակի չորս լրացուցիչ ռիսկերով, որոնք ներկայացված են ստորև Աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1. Հնարավոր ռիսկեր՝ կապված ծրագրի վերջնարդյունքների հետ

Հնարավոր բացասական ազդեցություն / ռիսկի նկարագրություն	Համապատասխան Ծրագրի վերջնարդյունքներ/ Գործողություններ	Համապատասխան ՍԲՍ սկզբունք/ ստանդարտ
Ռիսկ 1. Ցածր Շենքերի արդիականացումը կարող է հնարավոր դժգոհություններ կամ առարկություններ առաջացնել շահագրգիռ կողմերից, հատկապես, եթե դրանք խաթարեն պետական կազմակերպությունների (այդ շենքերում գտնվող) գործունեությունը:	Վերջնարդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Հաշվետվողականության սկզբունք (P.14)
Ռիսկ 2. Ցածր Շենքերի արդիականացումը կարող է առաջացնել համապատասխան շենքերի կառուցվածքային ծախսողումներ	Վերջնարդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, ապահովություն և անվտանգություն (3.1)
Ռիսկ 3. Չափավոր Արդիականացման համար կարող է պահանջվել ասբեստի մշակում, որը վտանգ է ներկայացնում շինարարների և վարձակալների առողջության համար:	Արդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Ստանդարտ 7. Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ (7.1 և 7.6) Ստանդարտ 8. Աղտոտման կանխարգելում և ռեսուրսների արդյունավետություն (8.2)
Ռիսկ 4. Ցածր Շենքերի արդիականացման թափոնները կարող են պատշաճ կերպով չմշակվել:	Արդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Ստանդարտ 8. Աղտոտման կանխարգելում և ռեսուրսների արդյունավետություն (8.2)
Ռիսկ 5. Չափավոր Շենքերի արդիականացումը կարող է առաջացնել օդային արտանետումներ	Վերջնարդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, անվտանգություն և անվտանգություն (3.2)
Ռիսկ 6. Չափավոր Արդիականացման աշխատանքները կարող են իրականացվել՝ օգտագործելով չկարգավորված աշխատանքային ժամերը և ոչ բավարար պայմաններ:	Արդյունք 4.1. Խոցելի խմբերին տրամադրվում են նպատակային ֆինանսական խթաններ՝ օգնելու լուծել մատչելիության բացը	Ստանդարտ 7. Աշխատանքի և աշխատանքային պայմաններ (7.1)

4. Իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակ

4.1 ՄԱՁԾ-ի սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներ (ՄԲՍ)

Սույն ԲՍԿԾ-ն պատրաստվել է ՄԱՁԾ-ի թարմացված Սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներին (ՄԲՍ, www.undp.org/ses) համապատասխան, որոնք ուժի մեջ են մտել 2021 թվականի հունվարի 1-ին՝ կայուն զարգացման ծրագրերին և նախագծերին աջակցելու նպատակով:

ՄԲՍ-ին հետևելու միջոցով այս նախագիծը կկատարի ԿԿԸ-ի պաշտպանական քաղաքականության պահանջները:

ՄԲՍ-ի նպատակներն են.

- (i) ամրապնդել ծրագրավորման որակը՝ ապահովելով սկզբունքային մոտեցում.
- (ii) առավելագույնի հասցնել սոցիալական և բնապահպանական հնարավորություններն ու օգուտները.
- (iii) խուսափել մարդկանց և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցություններից.
- (iv) նվազագույնի հասցնել, մեղմել և կառավարել անբարենպաստ ազդեցությունները, որտեղ հնարավոր չէ խուսափել.
- (v) ուժեղացնել ՄԱՁԾ-ի և գործընկերների կարողությունները սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերը կառավարելու համար. և
- (vi) ապահովել շահագրգիռ կողմերի լիարժեք և արդյունավետ ներգրավվածություն, ներառյալ ծրագրի ազդեցության ներքո գտնվող մարդկանց բողոքներին արձագանքելու մեխանիզմի միջոցով:

Համաձայն ՄԱՁԾ ՄԲՍ քաղաքականության՝ ՄԲՍԸ-ն կիրառվել է ծրագրի նկատմամբ վերջինիս մշակման ընթացքում: Համաձայն ՄԱՁԾ ՄԲՍ քաղաքականության՝ ՄԲՍ սկզբունքները կիրառելի են բոլոր ծրագրերի համար: Ռիսկերի հետագա ստուգումը հաստատում է, թե որ ՄԲՍ սկզբունք(ներ)ը կամ ստանդարտ(ներ)ն են «գործարկվում»՝ հիմնված ռիսկերի վրա, որոնք գնահատվում են որպես չափավոր, էական կամ բարձր նշանակության (ելնելով դրա առաջացման հավանականությունից և ազդեցության չափից): Ռիսկերը, որոնք գնահատվում են որպես Ցածր նշանակություն, չեն առաջացնում համապատասխան սկզբունքը կամ ստանդարտը: Ծրագրի համար գործարկված ՄԲՍ սկզբունքներն ու չափորոշիչները՝ ռիսկի հիման վրա, ամփոփված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 2. Կիրառելի ՄԲՍ սկզբունքների և ստանդարտների ամփոփում՝ հիմնված ռիսկի նույնականացման վրա

ՄԱՁԾ ՄԲՍ սկզբունքներ և ստանդարտներ	Գործարկվե՞լ է:	Բացատրություն
Սկզբունք. Մարդու իրավունքներ	այո	Նախագիծը, լռելյայն, պետք է պահպանի մարդու իրավունքների՝

		հաշվետվողականության և օրենքի գերակայության, մասնակցության և ներառման սկզբունքները:
Սկզբունք. Գենդերային հավասարություն և կանանց հզորացում	այո	Ծրագրի գործողությունները, ըստ նախնականի, պետք է նախագծվեն և իրականացվեն գենդերային համապատասխան ձևով և ուղղված լինեն ինչպես կանանց, այնպես էլ տղամարդկանց կարիքներին, շահերին և մտահոգություններին:
Սկզբունք. Հաշվետվողականություն	այո	Շահագրգիռ կողմերը, լռելյայն, պետք է հասանելի լինեն բողոքների լուծման արդյունավետ մեխանիզմին կամ գործընթացին:
Ստանդարտ 1. Կենսաբազմազանության պահպանում և բնական ռեսուրսների կայուն կառավարում	ոչ	Ոչ կիրառելի
Ստանդարտ 2. Կլիմայի փոփոխություն և աղետների ռիսկ	ոչ	Ոչ կիրառելի
Ստանդարտ 3. Համայնքի առողջություն, ապահովություն և անվտանգություն	այո	Շենքերի արդիականացումը կարող է առաջացնել մթնոլորտային արտանետումներ Ստանդարտ 3-ի համապատասխան պահանջ (ՄԱԶԾ ՄԲՍ, էջ 24). Ծրագրին առնչվող շինարարական աշխատանքները պետք է ապահովեն տեղամասի հասանելիության համապատասխան հսկողություն (օրինակ՝ ցանկապատում, անվտանգություն), համապատասխան անձնական պաշտպանիչ սարքավորումների օգտագործում, անվտանգ նախագծված աշխատանքային հարթակներ, համապատասխան ինժեներական և վարչական հսկողություն (օրինակ՝ շրջանցումներ, երթևեկության սահմանափակումներ, նշաններ) և անվտանգության արգելափակոցներ: Շինարարական անձնակազմը կունենա համապատասխան որակավորում և պատրաստվածություն: Այնպես, որպեսզի նախատեսվում է հանրային հասանելիություն, հաշվի են առնվում գործառնական վթարների կամ բնական վտանգների նկատմամբ

	<p>հանրության հնարավոր ազդեցության աճող ռիսկերը: Անհրաժեշտության դեպքում, երթևեկության և ճանապարհային անվտանգության հնարավոր ռիսկերը՝ կապված ծրագրի գործունեության հետ, կբացահայտվեն, կգնահատվեն և կվերահսկվեն: Ապահովել, որ ծրագրի վայրերում աշխատող կապալառուները պատշաճ կերպով կառավարեն առողջության և անվտանգության ռիսկերը և կատարեն սույն պահանջները:</p> <p>Արդիականացման համար կարող է պահանջվել ասբեստի մշակում, որը վտանգ է ներկայացնում շինարարների և բնակիչների առողջության համար</p> <p>Ստանդարտ 3-ի համապատասխան պահանջ (ՄԱՁԾ ՍԲՍ, էջ 24). ՄԱՁԾ-ն ապահովում է, որ գործողություններ են ձեռնարկվում խուսափելու համար, կամ որտեղ հնարավոր չէ խուսափել, նվազագույնի հասցնել համայնքի վրա հնարավոր ազդեցությունը վրանգավոր նյութերից, որոնք կարող են օգտագործվել կամ արտանետվել ծրագրի գործունեության ընթացքում: Առողջությանը և կյանքին սպառնացող վրանգների, այդ թվում՝ աշխատողների և նրանց ընտանիքների համար հնարավոր ազդեցության առկայության դեպքում, նման ազդեցությունից խուսափելու համար հատուկ խնամք է ցուցաբերվում՝ փոփոխելով, փոխարինելով և վերացնելով հավանական վրանգ առաջացնող վիճակը կամ նյութը: Եթե վրանգավոր նյութերը նախագծին առնչվող գոյություն ունեցող ենթակառուցվածքի մաս են կազմում, ապա շինարարության, հրականացման և շահագործումից հանելու ժամանակ պատշաճ խնամք կցուցաբերվի՝ ազդեցությունից խուսափելու համար: Իրականացվում է համապատասխան պատշաճ ուսումնասիրություն՝ վերահսկելու վրանգավոր նյութերի և թափոնների առաքումների և տեղափոխման և հեռացման անվտանգությունը:</p>
--	--

Ստանդարտ 4. Մշակութային ժառանգություն	ոչ	Ոչ կիրառելի.
Ստանդարտ 5. Տեղափոխում և վերաբնակեցում	ոչ	Ոչ կիրառելի.
Ստանդարտ 6. Բնիկ ժողովուրդներ	ոչ	Ոչ կիրառելի.
Ստանդարտ 7. Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ	այո	<p>Արդիականացման համար կարող է պահանջվել ասբեստի մշակում, որը վտանգ է ներկայացնում շինարարների և վարձակալների առողջության համար</p> <p><i>Ստանդարտ 7-ի համապատասխան պահանջ (ՄԱՁԾ ՍԲՍ, էջ 47). Պետք է նախատեսված լինեն ծրագրի նախագծման, պլանավորման և իրականացման համար անհրաժեշտ գործընթացները և միջոցառումները, որոնք վերաբերում են ծրագրի աշխատողների անվտանգությանն ու առողջությանը: Այս գործընթացները և միջոցառումները կարող են ներառվել և իրականացվել համապատասխան կողմի աշխատանքի անվտանգության և առողջության կառավարման համակարգի կամ գործընթացների միջոցով և պետք է հասցեագրվեն.</i></p> <p>a) Հավանական վրանգների և ռիսկերի բացահայտում և գնահատում, հատկապես այն ռիսկերի, որոնք կարող են հանգեցնել լուրջ վնասվածքների, վատառողջության կամ մահվան, և նրանք, որոնք բացահայտվել են աշխատողների առողջության հսկողության միջոցով.</p> <p>b) Վրանգների վերացում և ռիսկերի նվազեցում կանխարգելիչ և պաշտպանիչ միջոցառումների իրականացման միջոցով՝ առաջնահերթության հետևյալ հաջորդականությամբ. վերացում կամ փոխարինում, ինժեներական և կազմակերպչական հսկողություն, վարչական հսկողություն, իսկ երբ մնացորդային վրանգներն ու ռիսկերը չեն կարող վերահսկվել նշված կոլեկտիվ միջոցառումների միջոցով, աշխատողի</p>

		<p><i>համար անվճար՝ անձնական պաշտպանիչ սարքավորումների տրամադրում.</i></p> <p><i>c) Անվթանգության կանոնների և առողջության պահպանության հարցերով ուսուցում, ներառյալ անձնական պաշտպանիչ սարքավորումների պատշաճ օգտագործման և սպասարկման վերաբերյալ, աշխատողների համար անվճար, որոնք անցկացվում են իրավասու անձանց կողմից, ինչպես նաև ուսուցման մասին գրառումների վարում.</i></p> <p>Արդիականացման աշխատանքների ինտենսիվ բնույթը կարող է հանգեցնել աշխատողների հավասար իրավունքների և հնարավորությունների ապահովմանը խաթարող ռիսկի:</p> <p><i>Ստանդարտ 7-ը պահանջում է խթանել և հարգել աշխատանքի հիմնարար սկզբունքներն ու իրավունքները, կանխել խտրականությունը և նպաստել աշխատողների հավասար հնարավորություններին՝ ապահովելով, որ համապատասխան կողմերը կպահպանեն աշխատանքային ազգային օրենքները, կիրառելի կանոններն ու կանոնակարգերը և միջազգային պարտավորությունները:</i></p> <p><i>Ծրագրի պատասխանատու կողմը պետք է ապահովի աշխատողների իրավունքների պահպանման և խտրականությունը կանխելու ընթացակարգերը, որոնք առկա են և պատշաճ կերպով համակարգվում են արդիականացման աշխատանքների ընթացքում: (Տե՛ս Բաժին 5.3-ի կառավարման ավելի մանրամասն միջոցառումները):</i></p>
<p>Ստանդարտ 8. Աղտոտման կանխարգելում և ռեսուրսների արդյունավետություն</p>	<p>այո</p>	<p>Արդիականացման համար կարող է պահանջվել ասբեստի հետ վարվելը, որը վտանգ է ներկայացնում շինարարների և վարձակալների առողջության համար</p> <p><i>Ստանդարտ 8-ի համապատասխան պահանջ (ՄԱՀԾ ՄԲՄ), Աղտոտման կանխարգելումը և ռեսուրսների արդյունավետությունը կայուն զարգացման</i></p>

	<p>օրակարգի առանցքային փարրերն են, և ՄԱԶԾ-ի ծրագրերը պետք է համապատասխանեն այս առումով միջազգային լավ փորձին (էջ 51): ՄԱԶԾ-ն ապահովում է, որ ծրագրերը խուսափեն վրանգավոր և ոչ վրանգավոր թափոնների առաջացումից: Այնպեղ, որպեղ հնարավոր չէ խուսափել թափոնների առաջացումից, ծրագրերը նվազեցնում են թափոնների, այդ թվում՝ պլաստիկի, արտադրությունը և վերականգնում և վերաօգտագործում թափոնները այնպես, որ անվրանգ լինի մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի համար: Այն դեպքում, երբ թափոնները չեն կարող վերականգնվել կամ վերօգտագործվել, դրանք մշակվում, ոչնչացվում կամ հեռացվում են էկոլոգիապես ընդունելի եղանակով, որը ներառում է դրանցից առաջացած արտանետումների և մնացորդների պատշաճ հսկողություն: ՄԱԶԾ ծրագրերը մշակում են թափոնների կառավարման պլաններ, որպեղ թափոնների առաջացումը և մշակումը կարող են նշանակալից լինել: Եթե առաջացած թափոնները համարվում են վրանգավոր, ապա կընդունվեն էկոլոգիապես ընդունելի եղանակով դրանց հեռացման ողջամիտ այլընտրանքները՝ պահպանելով դրանց անդրսահմանային տեղաշարժի համար կիրառվող սահմանափակումները: Երբ վրանգավոր թափոնների հեռացումն իրականացվում է երրորդ կողմերի կողմից, ՄԱԶԾ-ն կապահովի կապալառուների օգտագործումը, որոնք հեղինակավոր և օրինական ձեռնարկություններ են՝ լիցենզավորված համապատասխան պետական կարգավորող գերատեսչությունների կողմից, և մինչև վերջնական նպատակակետ պահառության փաստաթղթերի շղթայի ձեռքբերումը: ՄԱԶԾ ծրագրերը կպարզեն, թե արդյոք աղբահեռացման լիցենզավորված վայրերը շահագործվում են ընդունելի ստանդարտներով. եթե ոչ, ապա ծրագիրը նվազագույնի կհասցնի նման վայրեր ուղարկվող թափոնները և կքննարկի</p>
--	--

		<i>աղբահեռացման այլընտրանքային տարբերակներ (էջ 52-53):</i>
--	--	--

4.2 Կիրառելի միջազգային պայմանագրեր և համաձայնագրեր

Քիմիական նյութեր և թափոնների կառավարում

Հայաստանը ստորագրել է մի քանի բազմակողմ համաձայնագրեր և կոնվենցիաներ քիմիական նյութերի վերաբերյալ, որոնք կարող են արտանետվել շենքերի արդիականացման ընթացքում՝ ներառելով, բայց չսահմանափակվելով հետևյալով.

Ռոտերդամի կոնվենցիան

«Միջազգային առևտրում առանձին վտանգավոր քիմիական նյութերի և պեստիցիդների վերաբերյալ նախնական հիմնավորված համաձայնության ընթացակարգի մասին» Ռոտերդամի կոնվենցիան (վերանայված 2019թ.-ին) նպատակ ունի խթանել թափանցիկությունն ու տեղեկատվության փոխանակումը և ապահովել, որ երկրները համապատասխան միջոցներ ձեռնարկեն՝ պաշտպանելու մարդկանց առողջությունը և շրջակա միջավայրը սաբստի օգտագործման և առևտրի հետ կապված ռիսկերից: Ասբեստը նշված է Ռոտերդամի կոնվենցիայի ներքո (բացառությամբ քրիզոտիլ-ասբեստի, որը դիտարկվել է ներառման համար, սակայն համաձայնություն դեռ ձեռք չի բերվել) որպես նախնական տեղեկացված համաձայնության ընթացակարգի ենթակա քիմիական նյութերից մեկը:

ԱՄԿ-ի «Ասբեստի մասին» կոնվենցիան

Հայաստանը կողմ չի հանդիսանում Ասբեստի կոնվենցիային (թիվ 162), որն ընդունվել է 1986 թվականին Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) կողմից: Այդուհանդերձ, վերջինիս դրույթները ՄԱԸԾ-ի կողմից համարվում են կիրառելի, քանի որ այն պահանջում է.

- ասբեստի կամ ասբեստի որոշ տեսակների կամ ասբեստ պարունակող արտադրանքի փոխարինում այլ նյութերով կամ արտադրանքով, որոնք գնահատվում են որպես պակաս վնասակար,
- որոշակի աշխատանքային գործընթացներում ասբեստի կամ ասբեստի որոշակի տեսակների կամ ասբեստ պարունակող արտադրանքի օգտագործման ամբողջական կամ մասնակի արգելում,
- միջոցներ՝ կանխելու կամ վերահսկելու ասբեստի փոշու արտանետումը օդ, և ապահովելու, որ պահպանվեն ազդեցության սահմանները կամ ազդեցության այլ չափանիշները, ինչպես նաև նվազեցվի ազդեցությունը այնքան ցածր մակարդակի, որքան ողջամտորեն հնարավոր է:

Այս կոնվենցիան հետագայում լրացվում է ասբեստի վերաբերյալ ԱՄԿ-ի բանաձևով, որն ընդունվել է Աշխատանքի միջազգային կոնֆերանսի կողմից 2006 թվականին իր 95-րդ

նստաշրջանում: Նշելով, որ ասբեստի բոլոր ձևերը, ներառյալ քրիզոտիլը, դասակարգվում են որպես մարդու քաղցկեղածին նյութեր, բանաձևը կոչ է անում.

- ասբեստի հետագա օգտագործման վերացում և նույնականացում, և
- ասբեստի պատշաճ կառավարում՝ որպես աշխատողներին ասբեստի ազդեցությունից պաշտպանելու և ասբեստի հետ կապված հիվանդությունների և մահերի հետագա կանխարգելման ամենաարդյունավետ միջոցը:

Մինամատայի կոնվենցիան սնդիկի մասին

Մինամատայի կոնվենցիայի հիմնական դրույթները ներառում են սնդիկի նոր հանքավայրերի արգելքը, գոյություն ունեցող հանքավայրերի գործարկման աստիճանական դադարեցումը, մի շարք ապրանքներում և գործընթացներում սնդիկի օգտագործման աստիճանական դադարեցումն ու նվազեցումը, օդում, հողի ու ջրի մեջ արտանետումների վերահսկման միջոցառումները, ինչպես նաև փոքրածավալ ոսկու արդյունահանման ոչ պաշտոնական հատվածի կարգավորումը: Կոնվենցիան նաև անդրադառնում է սնդիկի միջանկյալ պահեստավորմանը և դրա հեռացմանը (երբ այն վերածվի թափոնների), սնդիկով աղտոտված վայրերին, ինչպես նաև առողջական խնդիրներին:

Աշխատանքային պայմանները

Հայաստանը միացել է Աշխատանքի միջազգային կազմակերպությանը (ԱՄԿ) 1992թ. նոյեմբերի 26-ին և վավերացրել է ԱՄԿ մի քանի կոնվենցիաներ՝

- 8/8 Հիմնարար կոնվենցիաները,
- 3/4 Կառավարման (առաջնահերթ) կոնվենցիաները. C122 – Զբաղվածության քաղաքականություն և C144 – Եռակողմ խորհրդատվությունը; և C81 – Աշխատանքի տեսչական կոնվենցիան,
- 18/176 Տեխնիկական կոնվենցիաները (ներառյալ C174 – Խոշոր արդյունաբերական վթարների կանխարգելում և C176 – Անվտանգություն և առողջություն հանքերում),
- C14 (շաբաթական հանգիստ), C26 (Նվազագույն աշխատավարձը ֆիքսող մեխանիզմները և C97 (միգրացիան աշխատանքի համար):

Հայաստանը նաև կիրառում է Ստանդարտների միջազգային կազմակերպության (ISO), ներառյալ ISO 14001 բնապահպանական կառավարման համակարգերի և ISO 45001 աշխատանքի առողջության և անվտանգության մասին ստանդարտները:

4.3 Ազգային քաղաքականության կիրառելի շրջանակ

Թափոնների կառավարման և քաղաքաշինության կարգավորող շրջանակ՝ ասբեստ պարունակող թափոնների, շինարարական թափոնների և շինարարական աշխատանքներից օդի աղտոտվածության հարցերի շեշտադրմամբ

Ասբեստ պարունակող թափոնների հետ վարվելը ենթակա է լիցենզավորման՝ «ՀՀ-ում վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագեծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրան գործունեության լիցենզավորման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության N 121-Ն որոշմամբ (2003թ.), որը նախատեսում է. Հայաստանում

առաջացած վտանգավոր թափոնների հետ աշխատելու կանոնակարգերը, այդ թվում՝ քաղաքաշինության ոլորտում: Սրանք լրացուցիչ լրացվում են Շրջակա միջավայրի նախարարության «Ասբեստ պարունակող թափոնների կառավարման ուղեցույցը հաստատելու մասին» 2020 թվականի հուլիսի 28-ի թիվ 246-Լ հրամանով:

Մասնագիտացված այս կարգավորող գործիքները հետագայում լրացվում են Ծրագրի իրականացմանն առնչվող հետևյալ ընդհանուր կանոնակարգերով².

- Թափոնների մասին օրենքը (2004թ.) կարգավորում է թափոնների (ներառյալ շինարարության հետ կապված թափոնները) հավաքումը, փոխադրումը, պահեստավորումը, մշակումը, վերամշակումը և հեռացումը:
- «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքը, թիվ 237, 2011թ.
- Հայաստանի Հանրապետությունում վտանգավոր թափոնների վերամշակման, մշակման, պահպանման, փոխադրման և հեռացման գործողությունների լիցենզավորման կարգը. հաստատված Կառավարության 2003 թվականի հունվարի 30-ի թիվ 121-Ն որոշմամբ (փոփ. 27.09.2018թ.-ի Կառավարության N 1029-Ն որոշման):
- Ասբեստ պարունակող թափոնները ներառված են ՀՀ բնապահպանության նախարարի 2006 թվականի հոկտեմբերի 26-ի թիվ 342-Ն և 2006 թվականի դեկտեմբերի 25-ի N 430-Ն հրամաններով հաստատված ցանկերում և ըստ դրանց պատկանում են վտանգի 1-4 դասերին:
- Ասբեստ պարունակող թափոնների հետ վարվելը ենթակա է լիցենզավորման՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի հունվարի 30-ի N 121-Ն որոշմամբ սահմանված կարգով:

Հայաստանի Հանրապետությունը 2022 թվականի մարտին ընդունել է «Սնդիկի մասին» օրենքը (ՀՕ-84-Ն): Այն կարգավորում է սնդիկի, սնդիկի միացությունների, թափոնների և սնդիկի ավելացված արտադրանքի օգտագործումը Հայաստանի Հանրապետությունում, որի նպատակն է պաշտպանել մարդու առողջությունը և շրջակա միջավայրը մարդածին արտանետումներից և սնդիկի ու սնդիկի միացությունների արտանետումներից: Այն ունի դրույթներ Հայաստանի Հանրապետությունում սնդիկի ներմուծման, արտահանման և օգտագործման վերաբերյալ:

ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հունվարի 19-ի N 47-Ն որոշման համաձայն ասբեստ պարունակող թափոնների յուրաքանչյուր տեսակի վտանգավորության դասը, ինչպես նաև բաղադրիչների բաղադրությունն ու թունավորությունը, դրանց ծագումը, համախառն վիճակը, քիմիական կազմը, ծավալը և այլ տվյալներ ներառված են թափոններ առաջացնող՝ Թափոնների անձնագրում, որը ենթակա է հաստատման թափոններ առաջացնող կազմակերպության ղեկավարի կողմից՝ Շրջակա միջավայրի նախարարության հետ համաձայնությամբ:

² Թափոնների հետ կապված ՀՀ օրենսդրության ամբողջական ցանկը հասանելի է <https://ace.aua.am/waste/library/legislation/>

Շինարարության և քանդման աշխատանքներում թափոնների հետ վարվելու անվտանգության կանոնները սահմանված են «Շինարարության և քանդման թափոնների անվտանգ գործառնության պայմաններին հավանություն տալու մասին» ՀՀ կառավարության նիստի 2009թ. հուլիսի 23-ի N 30 արձանագրությամբ:

«Թափոնների հեռացման վայրերի ռեեստրի վարման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ Կառավարության որոշում, N 1180-Ն, 2006թ.:

Շինարարական թափոնների հետ անվտանգ վարվելու վերաբերյալ ուղեցույց

Ասբեստ պարունակող նյութերի հետ վարվելու վերաբերյալ ուղեցույցը մշակվել է ՇՄՆ-ի, Վտանգավոր նյութերի և թափոնների քաղաքականության բաժնի կողմից:

Օդի որակի կառավարման քաղաքականության շրջանակ

1994 թվականի «Մթնոլորտային օդի աղտոտվածության մասին» ՀՀ օրենքը, որը վերջին անգամ փոփոխվել է 2017 թվականին և ներկայումս գտնվում է օրենսդրական բարեփոխումների փուլում: Այն ներառում է պայմաններ՝ ապահովելու, որ քաղաքների և այլ բնակավայրերի շինարարությունը, վերակառուցումը, զարգացումը չհանգեցնի մթնոլորտային օդում աղտոտող նյութերի առավելագույն թույլատրելի կոնցենտրացիայի և մթնոլորտային օդի վրա առավելագույն թույլատրելի վնասակար ֆիզիկական ազդեցության բնութագրերի գերազանցմանը:

Փոշու կոնցենտրացիայի նվազեցման դրույթները ներառված են «Մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի թույլատրելի կոնցենտրացիաների սահմանափակման չափորոշիչները հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 02-ի թիվ 160-Ն որոշման մեջ. իսկ ՀՀ կառավարության 2012 թվականի դեկտեմբերի 27-ի «Մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի թույլատրելի արտանետումների չափորոշիչների մշակման և հաստատման ընթացակարգերը սահմանելու մասին» N 1673 որոշման մեջ:

Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանների կարգավորող շրջանակ՝ կենտրոնանալով միջազգային չափանիշներին դրանց համապատասխանության և կիրարկման, աշխատանքի առողջության և անվտանգության, խտրականության և հավասար հնարավորությունների վրա

Կառավարության կողմից 2004թ. նոյեմբերին ընդունված ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը ներկայացնում է աշխատանքի և աշխատանքային պայմանները սահմանող առանցքային շրջանակային փաստաթուղթը: Աշխատանքային օրենսգրքի նպատակն է.

- սահմանել ֆիզիկական անձանց՝ ՀՀ քաղաքացիների, օտարերկրյա քաղաքացիների, քաղաքացիություն չունեցող անձանց (այսուհետ՝ քաղաքացի) աշխատանքային իրավունքների և ազատությունների պետական երաշխիքները,
- նպաստել աշխատանքային բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը և
- պաշտպանել աշխատողների և գործատուների իրավունքներն ու շահերը:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության վերահսկման քաղաքականության շրջանակ

«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենքը (2005թ.) կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանական օրենսդրության կատարման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպումն ու իրականացումը և փորձաքննության եզրակացությամբ սահմանված պայմանները:

«Հայաստանում տեսչական ստուգումների կազմակերպման և իրականացման մասին» օրենքը (2000թ.) կարգավորում է տնտեսական գործունեության նկատմամբ ստուգումների իրականացման ընթացակարգերը:

Բացի այդ, շրջակա միջավայրի որակի չափանիշները, որոնք օգտագործվում են ջրի, օդի, աղմուկի, տատանումների և այլ բնապահպանական բաղադրիչների վրա ազդեցությունները գնահատելու համար, գործում են և կիրառելի են բոլոր տնտեսական գործակալների համար, ներառյալ քաղաքաշինական ոլորտը:

4.4 Այլ համապատասխան քաղաքականություններ

Ասբեստի բեռնաթափման և հեռացման միջազգային լավագույն փորձի ուղեցույցներ

ՄԱՇՄԾ-ի և ՄԱԶԾ-ի կողմից մշակված այս ուղեցույցները³ վերաբերում են ասբեստի ցանկացած արտադրանքին կամ նյութին, որը պատրաստ է ոչնչացման, ներառյալ աղտոտված շինանյութերը: Այն ներառում է առաջարկություններ՝ կապված հետևյալի հետ.

- Կազմակերպությունների պարտականությունները, որոնք ձեռնարկում կամ ֆինանսավորում են աղբի մաքրում, որն ունի ասբեստի թափոնների վտանգ ներգրավված աշխատողների նկատմամբ.
- Թափոնների կառավարման պլանի (ԹԿՊ) պատրաստում.
- Ասբեստի պատշաճ ժամանակավոր կառավարում տեղում
- Ասբեստի թափոնների տեղափոխում

Քանի որ այս ուղեցույցները լիովին համապատասխանում են և իրականում գերազանցում են ՄԱԶԾ ՄԲՍ-ի պահանջները՝ կապված վտանգավոր նյութերի և թափոնների հետ, և արդյունավետորեն ներառում են ասբեստի անվտանգ շահագործման համար ԱՄԿ-ի և ԱՀԿ-ի համապատասխան պահանջները, դրանք օգտագործվել են որպես հիմնական հղում ստորև ներկայացվող բացերի վերլուծության համար:

4.5 Հավանական բացերի բացահայտում

Ասբեստի մշակում և հեռացում

Ասբեստի հետ վարվելու և հեռացման վերաբերյալ ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի միջազգային լավագույն փորձի և Ասբեստ պարունակող թափոնների կառավարման ուղեցույցի հաստատման մասին

³ հասանելի է <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/lb/Asbestos-Handling-and-Disposal-Guidelines.pdf>

ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020 թ. թիվ 246 Լ հրամանի հիմնական դրույթների միջև բացերի վերլուծությունը առաջարկում է, որ ՀՀ ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020թ. թիվ 246 Լ հրամանը (այսուհետ՝ ՇՄՆ հրաման) ունի որոշակի թերություններ, քանի որ այն.

- չի պահանջում ներգրավված անձնակազմի համապատասխան վերապատրաստում:
- լիովին չի կատարում ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի առաջարկությունները, եթե ասբեստի թափոնները հնարավոր չէ տեղափոխել հատուկ մեքենաներով, և երբ խոսքը վերաբերում է բեռնաթափման ժամանակ ասբեստի թափոնների թրջմանը
- լիովին չի կատարում ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ առաջարկությունները ասբեստի թափոնների անվտանգ հեռացման վերաբերյալ:

Ասբեստի հետ պատշաճ և անվտանգ վարվելը ապահովելու համար, ի լրումն ազգային իրավական համակարգի դրույթների, նախագիծը պետք է պահանջի.

- Պետք է տրամադրվեն ուսուցման և իրազեկման համապատասխան մակարդակներ բոլոր նրանց համար, ովքեր շփման մեջ են ասբեստի մանրաթելերի հետ կամ կարող են ենթարկվել դրանց, և բոլոր նրանք, ովքեր աշխատում են թափոնների հետ կամ մոտակայքում, պետք է օգտագործեն համապատասխան անհատական պաշտպանիչ սարքավորումներ:
- Ասբեստի թափոնների տեղափոխման պատշաճ կազմակերպում: Այն դեպքում, երբ ասբեստի թափոնների տեղափոխումը չի կազմակերպվի ասբեստի թափոնների կառավարման մասնագիտացված ծառայություններ մատուցողների կողմից, ասբեստի թափոններ տեղափոխող կազմակերպությունները պետք է հաշվի առնեն (և որտեղ հնարավոր է՝ պահպանեն) ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի առաջարկությունները ասբեստի թափոնների տեղափոխման և բեռնաթափման վերաբերյալ:
- Իդեալական պայմաններում ասբեստի թափոնները պետք է վերջնականապես հեռացվեն շինարարության և քանդման պատշաճ թափոնների օբյեկտներում, որտեղ ասբեստի թափոնները կարող են ապահով կերպով տեղավորվել խցերում, որոնք հատուկ նախատեսված են ասբեստի թափոնների հեռացման համար: Եթե այդպիսի հնարավորություն մատչելի չէ կամ հասանելի չէ ծախսարդյունավետ տրանսպորտային միջոցների միջոցով, ապա ԱՊՆ-ները պետք է հեռացվեն հատկացված ինժեներական սանիտարական աղբավայրերում, որտեղ առկա է համապատասխան ծածկույթի նյութ, հասանելիությունը լավ է և վերահսկելի, և որտեղ թափոնները չեն կարող ենթարկվել ջրի կամ քամու էրոզիայի, լանջի փլուզման, հետագա աղետների կամ կրկնակի պեղումների: Ասբեստի թափոնները պետք է թրջվեն հեռացման ընթացքում և դրանից հետո, և ասբեստի թափոնների հեռացման ընթացքում և դրանից հետո տեսանելի արտանետումներ չեն առաջանում: Ասբեստ պարունակող թափոնները պետք է ծածկվեն առնվազն 15 սմ սեղմված ասբեստ չպարունակող նյութով, հեռացումից հետո 24 ժամվա ընթացքում:

Մանրամասն բացերի վերլուծության և պահանջվող դրույթների համար տե՛ս Հավելված 1-ը:

Աշխատանքի և աշխատանքային պայմանները

ԱՄԿ-ի կոնվենցիաների դրույթների և պահանջների և Հայաստանի օրենսդրական դաշտի ու պրակտիկայի միջև առկա բացերի վերլուծությունը՝ աշխատողների իրավունքների

պաշտպանության և աշխատավայրում առողջության ու անվտանգության ապահովման հարցում ցույց է տվել, որ կան հիմնական բացեր հետևյալ ոլորտներում, որոնք առնչվում են այս ծրագրի իրականացմանը՝

- Աշխատավայրում առողջություն և անվտանգություն,
- Աշխատանքի տեսչական ստուգումներ,
- Խտրականություն և ոտնձգություն:

Աշխատավայրում առողջություն և անվտանգություն (OHS).

Հայաստանը չունի Աշխատավայրում առողջության և անվտանգության հատուկ և համապարփակ օրենք, որը կհստակեցնի պետության, գործատուների և աշխատողների աշխատանքային միջավայրում առողջության և անվտանգության ընդհանուր սկզբունքներն ու պարտավորությունները: Երկրի աշխատանքային օրենսգրքում ընդգրկված ներկայիս դրույթները նախատեսում են ռեակտիվ և ուղղիչ մոտեցում, կենտրոնանալով հատուցման, փոխհատուցման և պաշտպանության վրա, ոչ թե պրոակտիվ մոտեցման վրա՝ հիմնված ռիսկերի կառավարման մոտեցման վրա (խուսափում, գնահատում և վերահսկում) և կենտրոնացած կանխարգելման վրա:

Առանցքային խնդիրներն ու մարտահրավերները ներառում են.

Աշխատանքի տեսչությունը չի հետաքննում աշխատանքի հետ կապված դժբախտ պատահարները և մասնագիտական հիվանդությունները, աշխատանքի հետ կապված դժբախտ պատահարների և մասնագիտական հիվանդությունների վերաբերյալ հուսալի վիճակագրություն չկա, չկա ապահովագրական համակարգ՝ աշխատանքի հետ կապված դժբախտ պատահարներից և մասնագիտական հիվանդություններից առաջացած վնասները փոխհատուցելու համար գործատուները կիրառում են անարդյունավետ իրավական դրույթը՝ աշխատողներին վնասակար կամ վտանգավոր աշխատանքային պայմանների ենթարկվելու համար ավելի բարձր աշխատավարձ վճարելու՝ աշխատողների անվտանգությունն ու առողջությունն ապահովելու պարտավորությունը կատարելու փոխարեն:

Աշխատանքային ստուգումներ

Աշխատանքի տեսուչների գործունեությունն ու գործողությունները բավականին սահմանափակ են ազատորեն գործելու (տեսչական այցերը չեն կարող իրականացվել առանց նախնական ծանուցման), ծավալի (ստուգումներն իրականացվում են բացառապես կառավարության կողմից հաստատված ստուգաթերթերի հիման վրա), տևողության (տեսչական այցերը սահմանափակվում են տարեկան ավելի քան 15 անընդմեջ աշխատանքային օր) և հաճախականությունը (տարին միայն մեկ անգամ բարձր ռիսկային սուբյեկտների համար և ավելի քիչ՝ միջին և ցածր ռիսկերի սուբյեկտների համար):

Խտրականություն և ոտնձգություն

Աշխատանքային օրենսգրքի 3.1-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ Հայաստանի օրենսդրությամբ խտրականությունն արգելված է, սակայն խտրականության մասին հայցերի կարգավորման հատուկ ընթացակարգ չկա: Ընդհանուր կանոնն այն է, որ աշխատանքային վեճերը ենթակա են քննարկման քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համաձայն:

5. Ստուգման, գնահատման և կառավարման համար անհրաժեշտ ընթացակարգեր

Գնահատման և կառավարման ընթացակարգեր

Համապատասխան ՍԲ-ի գնահատման և կառավարման միջոցառումները նշված են այստեղ և ավելի մանրամասն՝ ստորև: Ստորև նկարագրված միջոցառումները համալրում են ազգային պահանջները և լրացնում են բացերը միջազգային լավագույն փորձով (նշված է Հավելված 1-ում): Ընդհանուր ընթացակարգը հետևյալն է.

- 1) Ասբեստի սքրինինգի առաջին քայլը (ստորև 5.1-ում) կիրականացվի ի լրումն առկա հավաստագրման քայլերի, որոնք կիրականացվեն ծրագրի Գործառնական ձեռնարկի համաձայն:
- 2) Այս ԲՍԿԸ/Պ-ն կկցվի տեղանքի/շենքի մակարդակի համաձայնագրերին (Նամակ-համաձայնագրեր կամ Պատասխանատու կողմերի համաձայնագրեր), որոնք պետք է ստորագրվեն մինչև արդիականացման բոլոր աշխատանքների մեկնարկը:
- 3) Ծրագրի թիմը կիրականացնի համապատասխան կարողությունների զարգացում՝ ապահովելու, որ սահմանված միջոցառումները հասկանալի լինեն: (Մանրամասն տես ստորև բաժին 8.2-ը):
- 4) Ծրագրի թիմը (և ՄԱԶԾ-ն) կվերահսկեն այս միջոցառումների իրականացումը ստորև 9-րդ բաժնում նկարագրված ՄևԳ պլանին համապատասխան:

Աղյուսակ 3. Պահանջվող սոցիալական և բնապահպանական գործիքների ակնարկ

Սոցիալական և բնապահպանական կառավարման միջոցառումներ	Ֆոկուս/Շրջանակ ⁴	Ժամանակային շրջանակներ	Պարտականություններ
Ասբեստի սքրինինգ (տես բաժին 5.1-ը) Չափավոր ռիսկ 3-ի համար	Ծրագրի շրջանակներում վերանորոգման համար ընտրված բոլոր շենքերի սքրինինգ: ԱԹԿՈՒ-ն պատրաստվել է ասբեստի առկայություն ունեցող բոլոր շենքերի համար:	Մինչև պատասխանատու կողմի պայմանագրերը կամ համաձայնագրերի ստորագրումը	Ենթակա է գործարկման ՄԱԶԾ ՀԳ-ի և իրականացման ասբեստի հետազոտության մեջ վերապատրաստված իրավասու մասնագետների կողմից, ինչպես նշված է համապատասխան ազգային օրենքում:
Ասբեստի թափոնների կառավարման	Ինչպես սահմանված է ԱԹԿՈՒ-ում (տես	Վերանորոգման իրականացման ընթացքում	Սա կկառավարվի պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-

⁴ Այս ԲՍԿԸ-ն վերաբերում է բոլոր ապագա արդիականացման աշխատանքներին ծրագրի «Վերջնարդյունք 4.1. Նպատակային ֆինանսական խթաններ»-ի շրջանակներում, որոնք տրամադրվում են խոցելի խմբերին, որոնք կօգնեն լուծել մատչելիության բացը՝ համաձայն Վերակազմավորման առաջարկի:

<p>միջոցառումների իրականացում (տես բաժին 5.1-ը)</p> <p>Չափավոր ռիսկ 3-ի համար</p>	<p>մանրամասները բաժին 5.1-ում)</p>		<p>համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի տրամադրումը:</p>
<p>Օդի աղտոտվածության սքրինինգ (տես բաժին 5.2-ը)</p> <p>Չափավոր ռիսկի 5-ի համար</p>	<p>Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.2-ում)</p>	<p>Մինչև ԿԿՀ-ի սուբվենցիայի օգտագործման մասին համաձայնագիրը</p>	
<p>Աշխատանքի և աշխատանքային համապատասխան պայմանների ապահովում արդիականացման ժամանակ (տես բաժին 5.3-ը)</p> <p>Չափավոր ռիսկ 6-ի համար</p>	<p>Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես 5.3 բաժնում)</p>	<p>Մինչև ԿԿՀ-ի դրամաշնորհի օգտագործման մասին համաձայնագիրը</p>	<p>Այն համակարգվելու է պատասխանատու կողմի հետ համաձայնագրերի/համաձայնագրի նամակների միջոցով (RPA/LoA), որոնք կապահովեն այս պահանջը մինչև ԿԿՀ-ի դրամաշնորհի տրամադրումը:</p>
<p>Շահագրգիռ կողմերի հնարավոր բողոքների կամ առարկությունների կառավարում (տես բաժին 5.3-ը)</p> <p>Ցածր ռիսկ 1-ի համար</p>	<p>Ծրագրի բոլոր գործողությունների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)</p>	<p>Ծրագրի ողջ տևողության համար՝ համաձայն Վերակազմավորման առաջարկի</p>	<p>Սա կառավարվելու է պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին: Ֆինանսավորող գործընկերներից/պատասխանատու կողմերից որևէ մեկին որևէ բողոք ներկայացնելու դեպքում կառաջարկվի տեղեկացնել ՄԱԶԾ-ին:</p>
<p>Համապատասխան շենքերում կառուցվածքային ձախողումների հետ կապված ռիսկերի կառավարում (տես բաժին 5.3-ը)</p> <p>Ցածր ռիսկ 2-ի համար</p>	<p>Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացումների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)</p>	<p>Մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի օգտագործման մասին համաձայնագիրը</p>	<p>Սա կկառավարվի պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի տրամադրումը:</p>

<p>Շենքերի արդիականացման ստանդարտ շինարարական թափոնների կառավարում (տես բաժին 5.3-ը)</p> <p>Ցածր ռիսկ 4-ի համար</p>	<p>Ծրագրի կողմից աջակցվող բոլոր արդիականացման աշխատանքների համար (մանրամասները տես բաժին 5.3-ում)</p>	<p>Մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի օգտագործման մասին համաձայնագիրը</p>	
---	---	--	--

Արդիականացման աշխատանքները չեն կարող սկսվել, քանի դեռ վերը նշված կառավարման միջոցառումները չեն իրականացվել՝ համաձայն այս ԲՍԿԾ կանոնների և ընթացակարգերի:

5.1 Ասբեստի թափոնների կառավարման միջոցառումներ

Էներգաարդյունավետ արդիականացման համար առաջարկվող շենքերը, նախքան Նամակ-համաձայնագրի (կամ Պատասխանատու կողմերի համաձայնագրի) ստորագրումը, կուսումնասիրվեն ասբեստ պարունակող նյութերի առկայության համար (ասբեստի հետազոտության ոլորտում վերապատրաստված իրավասու մասնագետի կողմից)՝ համաձայն ազգային օրենսդրության:

Եթե շենքում առկա է ասբեստ, համապատասխան էներգաարդյունավետ արդիականացումը պետք է ներառի համապատասխան պատրաստվածություն ունեցող անձնակազմի կողմից ասբեստի հետ անվտանգ վարվելու դրույթներ՝ համաձայն ազգային օրենսդրության, այդ թվում՝ ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020թ. թիվ 246 Լ հրամանը: Բացի այդ, ԷԱ արդիականացումը կհետևի ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի միջազգային լավագույն փորձին ասբեստի օգտագործման և հեռացման ուղեցույցներին:

Ծրագիրը կնախապատրաստի ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույցներ (ԱԹԿՈՒ) ԱՊՆ-ների համարժեք և անվտանգ հեռացման համար, որոնք կիրականացվեն ԿԿՀ ծրագրի շրջանակներում էներգաարդյունավետ արդիականացման ժամանակ: Սույն ուղեցույցները պետք է արտացոլեն ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020թ. թիվ 246 Լ հրամանի պահանջները և նաև պարունակեն համապատասխան լրացուցիչ միջոցառումներ Ասբեստի հետ վարվելու և հեռացման վերաբերյալ ՄԱԶԾ/UNEP միջազգային լավագույն փորձի ուղեցույցներից:

Մասնավորապես, ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույցները կբացատրեն ասբեստի թափոնների հետ աշխատանքի և հեռացման վերաբերյալ իրավական դիրքորոշումը, ինչպես նաև համապատասխան պահանջներն ու առաջարկությունները նյութերի հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և հեռացման յուրաքանչյուր փուլի համար.

- Ընթացակարգեր, որոնք մարդիկ պետք է ձեռնարկեն իրենց պաշտպանելու համար.
- Ինչ վերահսկողական միջոցներ են պահանջվում.

- Ինչ սարքավորումներ են անհրաժեշտ մարդկանց աշխատանքը ճիշտ կատարելու համար.
- Ինչպես ընտրել, օգտագործել և խնամել անհատական պաշտպանիչ սարքավորումները (ԱՊՍ), ներառյալ շնչառական պաշտպանիչ սարքավորումները (ՇՊՍ);
- Ձեր, աշխատանքային սարքավորումների և աշխատանքային տարածքների ախտահանում;
- Թափոնների օգտագործում և թափոնների հեռացում:

Այդ ընթացքում ուղեցույցը կանդրադառնա նաև հետևյալ հարցերին.

1. Ասբեստ պարունակող նյութերի (ԱՊՆ-ներ) մանրամասն նույնականացում. Կապալառուն կիրականացնի շենքի կամ շինության մանրակրկիտ ստուգում՝ բացահայտելու բոլոր ԱՊՆ-ները, որոնք պետք է հեռացվեն:
2. Հեռացման մեթոդներ. Կապալառուն կներկայացնի ԱՊՆ-ների հեռացման համար օգտագործվող մեթոդները, ներառյալ ցանկացած անհրաժեշտ զսպման միջոցները, պաշտպանիչ սարքավորումները և թափոնների հետ աշխատելու ընթացակարգերը:
3. Տրանսպորտի և հեռացման ընթացակարգեր. Կապալառուն կհստակեցնի հեռացման ընթացակարգերը, որոնք կօգտագործվեն ԱՊՆ-ների հեռացման համար, ներառյալ հեռացման օբյեկտի տեսակը և ԱՊՆ-ների անվտանգ բեռնաթափման և հեռացման կանոնները: Այստեղ, մասնավորապես, ասբեստի թափոնների հեռացումը կառավարող համապատասխան կազմակերպությունները կհետևեն ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի միջազգային լավագույն փորձի առաջարկներին:
4. Առողջության և անվտանգության ընթացակարգեր. Կապալառուն կհետևի աշխատողներին և շրջակա միջավայրը ասբեստի հեռացման և հեռացման հետ կապված վտանգներից պաշտպանելու համար անհրաժեշտ առողջության և անվտանգության ընթացակարգերին:
5. Գրառումների վարում. Կապալառուն կպահի ասբեստի հեռացման և տեղադրման գործընթացի բոլոր ասպեկտների մանրամասն գրառումները, ներառյալ ԱՊՆ-ների գտնվելու վայրի և վիճակի փաստաթղթերը, հեռացման և տեղադրման համար օգտագործվող մեթոդները և ցանկացած այլ համապատասխան տեղեկատվությունը:

Ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույցները կպատրաստվեն փորձագետների կողմից, ովքեր ունեն ասբեստ պարունակող շենքերի/շինությունների քանդման, ասբեստի շարժի կառավարման կամ ասբեստի քանդման և թափոնների հեռացման փորձ:

5.2 Օդի աղտոտվածության սքրինինգ և կառավարում

Պատասխանատու կողմերը պետք է հաստատեն, որ նոր ջեռուցման սարքավորումների տեղադրումը համապատասխանում է օդի որակի կառավարման ազգային/տեղական

պահանջներին, և որ ջեռուցման համակարգերի փոխարինումը էապես չի ավելացնում օդ աղտոտող նյութերի արտանետումները հին ջեռուցման համակարգի համեմատ:

Շինարարական փոշու և օգտագործվող մեքենաների հետ կապված օդի աղտոտվածության մակարդակները կվերահսկվեն տեղական օրենսդրության պահանջներին համապատասխան: Փոշու հետ կապված արտանետումները կառավարվելու են համապատասխան ազգային օրենսդրության մեջ թվարկված դրույթների կիրառմամբ (տե՛ս վերը նշված բաժին 4.3-ը) և կներառեն այնպիսի միջոցառումներ, ինչպիսիք են շինարարական բեռնատարների ծածկումը, անիվների լվացումը նախքան ճանապարհ դուրս գալը և այլն:

Սա կկառավարվի պատասխանատու կողմի/համաձայնագրի նամակի միջոցով:

5.3 Աշխատանք և աշխատանքային պայմաններ

Պատասխանատու կողմի համաձայնագիրը/համաձայնագրի նամակը (RPA/LoA) կներառի միջազգային չափանիշներին և լավագույն փորձին համապատասխանելու պարտավորություն, երբ խոսքը վերաբերում է աշխատողների իրավունքներին և ոչ խտրական գործելակերպին, ինչպես նաև աշխատավայրում առողջությանն ու անվտանգությանը: Ներառվող միջոցառումները հետևյալն են.

- Ապահովել աշխատուժի կառավարման գրավոր ընթացակարգեր (օրինակ՝ մարդկային ռեսուրսների քաղաքականությունը):
- Ծրագրի աշխատողներին տրամադրել հստակ և հասկանալի տեղեկատվություն իրենց աշխատանքային պայմանների վերաբերյալ, ինչպես օրինակ՝ կանոնավոր ժամանակին վճարումների ստացումը, աշխատանքի դադարեցման գրավոր ծանուցումը և դադարեցման դեպքում աշխատավարձերի և նպաստների վճարումը և այլն:
- Ապահովել, որ զբաղվածության վերաբերյալ որոշումները չեն ընդունվում անձնական հատկանիշների հիման վրա, որոնք կապված չեն ներհատուկ աշխատանքային պահանջների հետ և հավասար վարձատրություն կանանց և տղամարդկանց համար հավասար արժեք ունեցող աշխատանքի համար:
- Սահմանել միջոցներ բռնության, ոտնձգությունների, ահաբեկման կամ շահագործման՝ ներառյալ գենդերային բռնության ցանկացած ձևի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարելու համար, և ձեռնարկել համապատասխան միջոցներ՝ պաշտպանելու և աջակցելու Ծրագրի խոցելի աշխատողներին (օրինակ՝ կանայք, հաշմանդամություն ունեցող անձինք, աշխատող միգրանտները, երիտասարդ աշխատողները),
- Շրջակա միջավայրի/առողջության և անվտանգության, արտակարգ իրավիճակների համար պատասխանատու անձ նշանակել տեղում, ով մշտապես ներկա կլինի շինհրապարակում,
- Բացառել ոչ ապահով աշխատանքային գործելակերպը և շինհրապարակում մնացած չվերահսկվող ոչ ապահով գործիքները,
- Ապահովել, որ աշխատողների ԱՊՊԱ-ն համապատասխանի միջազգային հաջող փորձին (սաղավարտներ, անհրաժեշտության դեպքում դիմակներ և անվտանգության ակնոցներ, ամրագուտիներ և անվտանգության կոշիկներ)

- Տեղադրել տեղամասերի համապատասխան ցուցանակներ, որոնք աշխատողներին կտեղեկացնեն հիմնական կանոնների և կանոնակարգերի մասին, որոնք պետք է պահպանվեն. շինարարության բոլոր հատվածներում հեշտությամբ հասանելի դարձնել առաջին օգնության փաթեթները, ինչպես նաև ապահովել, որ կրակմարիչը հեշտությամբ հասանելի լինի բոլոր գործող մեքենաներում և շինհրապարակի բոլոր հատվածներում,
- Ապահովել աշխատողներին աշխատանքին ուղղված ներածական անվտանգության ուսուցմամբ նախքան աշխատանքը սկսելը. ուսումնական միջոցառումը պատշաճ կերպով գրանցված լինի հրահանգների գրքուկում,
- Զեկուցել և գրանցել առողջության և անվտանգության վերաբերյալ միջադեպերը:

5.3 Կառավարման միջոցառումներ այլ ռիսկերի համար

ՍԲՍԸ-ն հայտնաբերել է ցածր մակարդակի այլ ռիսկեր, որոնք չեն պահանջում հատուկ կառավարման ռեժիմներ, սակայն, այնուամենայնիվ, ուշադրություն են պահանջում: Այդ նպատակով նախագիծը պետք է ձեռնարկի հետևյալ միջոցները՝ նման ռիսկերից խուսափելու, նվազագույնի հասցնելու կամ փոխհատուցելու համար (չնայած ցածր դասակարգմանը):

Շահագրգիռ կողմերի հնարավոր բողոքների կամ առարկությունների կառավարում

Պատասխանատու կողմերը պետք է հաստատեն, որ համապատասխան շենքերի սեփականատերերն ու վարձակալները համաձայն են առաջարկվող արդիականացման հետ, և դրա դեմ ավելի լայն համայնքում բնակիչների կամ շահառուների կողմից (հասարակական շենքերի դեպքում) որևէ առարկություն չկա:

Նրանք պետք է նաև տեղեկացնեն համապատասխան շահագրգիռ կողմերին ծրագրի Բողոքների լուծման մեխանիզմի (ԲԼՄ) և ՄԱԶԾ-ի հաշվետվողականության մեխանիզմի միջոցով հնարավոր բողոքներ կամ վեճեր ներկայացնելու հնարավորության մասին (տես Բաժին 7-ը):

Սա կառավարվելու է պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին: ՄԱԶԾ-ին կպահանջվի տեղեկացնել ֆինանսավորող գործընկերներից/պատասխանատու կողմերից որևէ մեկին որևէ բողոք ներկայացնելու դեպքում:

Համապատասխան շենքերում կառուցվածքային ձախողումների հետ կապված ռիսկերի կառավարում

Պատասխանատու կողմերը պետք է հաստատեն, որ.

- Էներգաարդյունավետության արդիականացումը համապատասխանում է շինարարության գործող ազգային նորմերին/կանոններին և ստանդարտներին և միջազգային լավագույն փորձին: Նույնը վերաբերում է էլեկտրական համակարգերին (ֆոտովոլտային համակարգերի, արևային ջեռուցման համակարգերի տեղադրում, շենքերի ներսում և դրսում LED լուսավորության համակարգերի տեղադրում):
- Աշխատանքները կիրականացվեն և կպահպանվեն օրինական գրանցված

կապալառուների կողմից, ովքեր ունեն համապատասխան թույլտվություններ համապատասխան աշխատանքների համար: Նախքան արդիականացման աշխատանքների շնորհումը կապալառու(ներ)ից կպահանջվի փորձի և աշխատաքային ստաժի ապացույց:

- Կապալառու(ներ)ից կպահանջվի կողմնորոշում և ուսուցում անցկացնել շենքերի ԷԱ արդիականացման, մասնավորապես բազմաբնակարան շենքերի և հասարակական շենքերի աշխատողների համար:

Սա կկառավարվի պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի տրամադրումը:

Շենքերի արդիականացման ստանդարտ շինարարական թափոնների և քիմիական նյութերի կառավարում

Պատասխանատու կողմերը պետք է հաստատեն, որ թափոնների/շինարարական աղբի կառավարումը կլինի միջոցների տրամադրման և շինարարական աշխատանքները կապալառուին տրամադրելու պայմանների մի մասը: Դրանք կպահանջեն շենքերի ԷԱ արդիականացման համար օգտագործել լավագույն առկա մեթոդները՝ շինարարության ընթացքում ցանկացած վտանգավոր նյութի հեռացման և անվտանգ օգտագործման, ինչպես նաև քանդման և շինարարական աշխատանքներից առաջացած թափոնները կանոնակարգերին համապատասխան հեռացնելու նպատակով: «Թափոնների հեռացման և սանիտարական մաքրման մասին», «Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման և ինքնակառավարման մասին» և «Թափոնների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքների համաձայն՝ թափոնների հեռացման կազմակերպումը մտնում է համայնքի պարտադիր պարտականությունների մեջ:

Սնդիկի և կապարի նման նյութերի առաջացման փոքր պոտենցիալ կա (տես SESP փաստաթուղթը): Դրանք կմշակվեն և կպահվեն ազգային օրենսդրության ընթացակարգերին համապատասխան, որոնք թվարկված են վերը նշված 4.3 բաժնում: Դրույթները կներառեն այնպիսի միջոցառումներ, ինչպիսիք են տարանջատումը և անվտանգ պահպանումը (համաձայն համապատասխան օրենսդրության) հին լուսավորության համակարգերի, որոնք կարող են պարունակել սնդիկ, և կապար պարունակող հին աստիճանական հեռացումը, ինչը նշանակում է շենքի համապատասխան մասերի առանձնացում՝ մարդկանց վրա հնարավոր ազդեցությունից խուսափելու համար: Աշխատողները կօգտագործեն պաշտպանիչ սարքավորումներ:

Սա կառավարվելու է պատասխանատու կողմերի համաձայնագրերի/նամակ-համաձայնագրերի միջոցով, որոնք կհամապատասխանեն այս պահանջին մինչև ԿԿՀ-ի սուբսիդիայի հատկացումը:

6. Շահագրգիռ կողմերի ներգրավման և տեղեկատվության բացահայտման գործընթաց

6.1 Շահագրգիռ կողմերի ներգրավման ամփոփում

Ինչպես նշված է Վերակազմավորման առաջարկի համար մշակված ՄԲՍԸ-ում, ծրագիրը սերտորեն խորհրդակցում է Ազգային նշանակված մարմնի հետ (Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի նախարարություն): Այն նաև, ՄԱԶԾ-ի ակտիվ աջակցությամբ, շատ սերտ, ամուր, փոխադարձ աջակցող հարաբերություններ ունի Հայաստանի կառավարության հետ, ներառյալ Վարչապետի գրասենյակը, Ֆինանսների նախարարությունը, Տարածքային կառավարման նախարարությունը (որն իրականացնում է Պետական սուբվենցիոն ծրագիրը) և բազմաթիվ ճյուղային նախարարություններ: Երևանի քաղաքապետարանի հետ համագործակցությունը մնում է ամուր և դրական: Ծրագրի անձնակազմը և ՄԱԶԾ հայաստանյան գրասենյակի ավագ ղեկավարությունը կանոնավոր կերպով շփվում են այս բոլոր կողմերի հետ շատ հաճախակի էլեկտրոնային նամակագրության, անհատական հանդիպումների և Ծրագրի խորհրդի հանդիպումների միջոցով: Ծրագրի պլանավորված գործողությունների բոլոր թարմացումները քննարկվել են շահագրգիռ կողմերի և ֆինանսավորում տրամադրողների հետ:

Կանանց ակտիվ մասնակցությունը աջակցություն է ստացել էներգաարդյունավետության նոր շինարարական նորմերի և ստանդարտների մշակման և ԷԱ ծրագրերի մշակման գործում. Երևանի քաղաքապետարանում ԲԲՇ-ների էներգաարդյունավետության արդիականացման վերաբերյալ հանդիպումների մասնակիցների 15%-ը կանայք էին:

6.2 Տեղեկատվության բացահայտման գործընթացներ

ԲՍԿԸ/Պ-ի սույն նախագիծը (և ծրագրի ՄԲՍԸ-ն) կթարգմանվի և կիրառարակվի ՄԱԶԾ հայաստանյան գրասենյակի կայքի միջոցով 30 օր շարունակ, ինչպես նաև անձամբ / տպագիր օրինակներով՝ ծրագրի գրասենյակում՝ համաձայն «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի (2003թ.) և ՄԱԶԾ քաղաքականության: Վերջնական ԲՍԿԸ/Պ-ն կիրառարակվի ամբողջ տևողության ընթացքում ծրագրի վեբ էջում, ինչպես նաև անձամբ / տպագիր օրինակներով ծրագրի գրասենյակում:

Աղյուսակ 4. Բացահայտման ժամանակային շրջանակների/պահանջների ամփոփում յուրաքանչյուր ԳևՄ-ի համար

Պահանջվող սոցիալական և բնապահպանական կառավարման միջոցառումներ	Բացահայտման մոտավոր ժամկետներ	Բացահայտման ժամանակաշրջան
Ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույցներ	Մինչև Առաջին ՆՀ/Պատասխանատու կողմերի համաձայնագրի ստորագրումը,	Ուղեցույցն ընդունվելուց հետո ամբողջ տևողությամբ

	Վերակազմավորման առաջարկի հաստատումից հետո	կիրառարակվի ծրագրի վեր կայքում
Սույն ԲՍԿԾ/Պ-ով սահմանված սոցիալական և բնապահպանական չափանիշների կիրառման մոնիտորինգի հաշվետվություններ	Արդիականացման աշխատանքների իրականացման ընթացքում	Ամբողջ տևողության համար հրապարակված է նախագծի վեր կայքում

7. Ծրագրի հաշվետվողականության մեխանիզմ

7.1 Բողոքների լուծման մեխանիզմ (ԲԼՄ)

Ծրագրի մակարդակով ԲԼՄ կատեղծվի մինչև 2023 թվականի օգոստոսի 31-ը, համաձայն ՄԱԶԾ քաղաքականության և ուղեցույցների, որոնք հասանելի են հետևյալ հասցեով՝ https://info.undp.org/sites/bpps/SES_Toolkit/Pages/Guidance-and-Templates.aspx և ամբողջությամբ կհետևի սույն ԲՍԿԾ-ի Հավելված 2-ում ներկայացված ԲԼՄ-ի տեխնիկական առաջադրանքին (TOR):

7.1 ՄԱԶԾ-ի հաշվետվողականության լրացուցիչ մեխանիզմ

ՄԱԶԾ ՄԲՍ-ն ընդունում է, որ նույնիսկ ուժեղ պլանավորման և շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածության դեպքում կարող են առաջանալ չնախատեսված խնդիրներ: Հետևաբար, ՄԱԶԾ ՄԲՍ-ն հիմնվում է հաշվետվողականության մեխանիզմի վրա, որն ունի երկու բաղադրիչ.

- [Սոցիալական և բնապահպանական համապատասխանության ստորաբաժանումը](#) (ՍԲՀՍ) ուսումնասիրում է ՄԱԶԾ-ի սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներին և սքրինինգի ընթացակարգին չհամապատասխանելու մտահոգությունները, որոնք բարձրացրել են ծրագրի ազդեցության տակ գտնվող շահագրգիռ կողմերը և խորհուրդ է տալիս միջոցներ ձեռնարկել անհամապատասխանության բացահայտումները լուծելու համար:
- [Շահագրգիռ կողմերի արձագանքման մեխանիզմը](#) (ՇԿԱՄ) օգնում է ծրագրի ազդեցության տակ գտնվող շահագրգիռ կողմերին, ՄԱԶԾ-ի գործընկերներին (կառավարություններ, ՀԿ-ներ, բիզնեսներ) և այլոց համատեղ քննարկելու ՄԱԶԾ-ի կողմից աջակցվող ծրագրերի սոցիալական և/կամ բնապահպանական ազդեցության հետ կապված բողոքները կամ վեճերը:

ՄԱԶԾ-ի հաշվետվողականության մեխանիզմը հասանելի է ՄԱԶԾ ծրագրի բոլոր շահագրգիռ կողմերի համար և չի փոխարինում ծրագրի մակարդակի ԲԼՄ-ին: Այնուամենայնիվ, ծրագրի

ազդեցության տակ գտնվող մարդկանց հետ ներգրավվածությունը պետք է ապահովի, որ նրանք տեղյակ են իրենց հնարավորությունների մասին և ինչպես օգտվել ինչպես ԲԼՄ-ից, այնպես էլ ՄԱԶԾ-ի հաշվետվողականության մեխանիզմից:

8. ԲՍԿՇ-ի իրականացման համար ինստիտուցիոնալ կառուցվածք և կարողությունների զարգացում

8.1 Դերեր և պարտականություններ

ԲՍԿՇ-ի իրականացման և վերահսկման դերերն ու պարտականությունները ներառված են ծրագրի ընդհանուր ղեկավարման և կառավարման միջոցառումների մեջ:

Թեև հետևյալը վերաբերում է նաև հետագա կառավարման պլանների իրականացմանը, որոնք պետք է պատրաստվեն ծրագրի իրականացման ընթացքում, սույն ԲՍԿՇ-ի համաձայն, այդ պլաններում կսահմանվեն լրացուցիչ հատուկ դերեր և պարտականություններ:

Ծրագրի խորհուրդը, որը բաղկացած է Շրջակա միջավայրի նախարարության, Ֆինանսների նախարարության, Երևանի քաղաքապետարանի, ՄԱԶԾ-ի և ֆինանսավորող հաստատությունների (Եվրոպական ներդրումային բանկ) ներկայացուցիչներից, ունի հետևյալ դերակատարումը.

- Հետևել այս ԲՍԿՇ-ի իրականացմանը և ազգային և միջազգային կանոնակարգերին, ինչպես նաև համապատասխանությանը ՄԱԶԾ-ի ՍԲՍ-ին.
- Պահպանել որոշումների կայացումը անհրաժեշտ միջոցառումների ընդունման համար, ներառյալ կառավարման միջոցառումների ամբողջական ինտեգրումը ծրագրի Վերջնարդյունքներում և տարեկան աշխատանքային պլաններում;
- Ստեղծել և աջակցել ԲԼՄ մեխանիզմին՝ ցանկացած բողոքի լուծման համար.
- Որոշումներ կայացնել ուղղիչ գործողությունների կամ ծրագրի փոփոխությունների վերաբերյալ, որոնք կարող են անհրաժեշտ լինել սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերն ու խնդիրները լուծելու համար. և
- Տրամադրել ռազմավարական ուղղորդում Ծրագրի իրականացման համար, ներառյալ վերահսկողությունը երաշխիքների և սույն ԲՍԿՇ-ի իրականացման նկատմամբ:

Ծրագրի ապահովում (ՄԱԶԾ)

ՄԱԶԾ-ն, ներառյալ հայաստանյան գրասենյակը, Ստամբուլի տարածաշրջանային կենտրոնը և ՄԱԶԾ Քաղաքականության և ծրագրերի աջակցության բյուրո (BPPS)/ Բնության, կլիմայի և էներգետիկայի (NCE) թիմը, ունեն հետևյալ դերերն ու պարտականությունները.

- Ապահովել վերահսկողություն և որակի ապահովում երաշխիքներին առնչվող բոլոր հարցերի վերաբերյալ, ներառյալ պահանջվող գնահատումների և կառավարման պլանների որակի ապահովումը մինչև ԿԿԸ-ին ներկայացնելը և վերջնականացումը:
- Ապահովել համապատասխան փաստաթղթերի հրապարակումը ՄԱԶԾ-ի կայքի միջոցով.

- Տեղեկացնել բոլոր շահագրգիռ կողմերին և իրավատերերին, որոնք ներգրավված են կամ կարող են դրական կամ բացասական ազդեցություն ունենալ ծրագրում, ՄԱԶԾ-ի կորպորատիվ հաշվետվողականության մեխանիզմի մասին (վերը նկարագրված)։
- Ապահովել հավատարմությունը ՄԲՄ-ին՝ ծրագրի գործողությունների համար, որոնք իրականացվում են՝ օգտագործելով ՄԱԶԾ-ի հաշիվների միջոցով ուղղորդված միջոցները, և բացահայտել ուղղիչ գործողություններ՝ թերությունները վերացնելու և անհրաժեշտության դեպքում Ծրագրի խորհուրդ ներկայացնելու համար։
- Իրականացնել ծրագրի վերահսկողական առաքելություններ և/կամ անկախ սոցիալական և բնապահպանական աուդիտներ, եթե/երբ անհրաժեշտ համարվի;
- Ստուգել և փաստաթղթավորել, որ ՄԱԶԾ ՄԲՄ-ի բոլոր պահանջները բավարարված են. և
- Տրամադրել տեխնիկական ուղղորդում սույն ԲՄԿԾ-ի իրականացման վերաբերյալ և վարչական աջակցություն՝ փորձագիտական պաշտպանական ծառայությունների հավաքագրման և պայմանագրեր կնքելու հարցում (ըստ անհրաժեշտության), և վերահսկել յուրաքանչյուր ծրագրի համապատասխանությունը ԲՄԿԾ-ի և ՄԱԶԾ-ի քաղաքականությանն ու ընթացակարգերին։

Ծրագրի կառավարման գրասենյակը կղեկավարի Ծրագրի ղեկավարը և աշխատակազմում կընդգրկվեն շինարար ինժեներ, էներգետիկ աուդիտի մասնագետ և հասարակայնության հետ կապերի մասնագետ։ Ծրագրի յուրաքանչյուր բաղադրիչ հետագայում կաջակցվի առաջադրանքի ղեկավարների և կարճաժամկետ տեղական փորձագետների և միջազգային փորձագետների կողմից։ ԾԿԳ-ի դերը հետևյալն է.

- Վերահսկել և կառավարել սույն ԲՄԿԾ-ով սահմանված միջոցառումների իրականացումը։
- Կատարել հատուկ պարտականություններ սույն ԲՄԿԾ-ի իրականացման համար, ներառյալ մոնիտորինգը և համայնքային խորհրդատվությունները հետագա կառավարման պլանների նախագծերի վերաբերյալ։
- Պահպանել բնապահպանական և սոցիալական ռիսկերի կառավարման հետ կապված համապատասխան գրառումներ, այդ թվում՝ թարմացված ԲՄԿԾ-ները, ազդեցության գնահատումները, բողոքների գրանցամատյանը և իրականացված կառավարման միջոցառումների փաստաթղթերը։
- Ձեկուցել Իրականացնող գործընկերոջը և Ծրագրի խորհրդին ԲՄԿԾ-ի իրականացման վերաբերյալ; և
- Ապահովել, որ բոլոր ծառայություններ մատուցողները տեղեկացված են իրենց պարտականությունների մասին ԲՄԿԾ-ի հետ ամենօրյա համապատասխանության համար։

Ինչպես նշվեց վերևում, հետագա կառավարման պլանները նկարագրելու են դերերն ու պարտականությունները այդ պլանների իրականացման ընթացքում։ Այդ նոր դերերն ու պարտականությունները կգնահատվեն և կինտեգրվեն, ըստ անհրաժեշտության, որպես ծրագրի մասնակցային որոշումների կայացման և իրականացման գործընթացի մաս։

8.2 Կարողությունների զարգացում

Ծրագրում կընդգրկվի ՍԲՍ-ի պատասխանատուն, որը կապահովի ԲՍԿՇ/Պ-ի հաջող իրականացման համար կարողությունների առկայությունը և կապահովի, որ համապատասխան սոցիալական և բնապահպանական պարտավորությունները ներառվեն ծրագրի այլ համապատասխան ենթապայմանագրերում և մրցութային գործընթացներում (օրինակ՝ շինարարական ընկերություններ, ինժեներներ և այլն), իսկ ՍԲՍ-ի պատասխանատուն կուսումնասիրի տարբեր վարչական մակարդակների (օրինակ՝ տեղական, մարզային և ազգային) հաստատությունների կարողությունները՝ կառավարելու և վերահսկելու համապատասխան բնապահպանական և սոցիալական ստանդարտների կատարումը: Անհրաժեշտության դեպքում կներառվեն կարողությունների զարգացման և տեխնիկական աջակցության միջոցառումներ՝ վերջիններիս պատշաճ իրականացման համար:

ԲՍԿՇ/Պ-ի արդյունավետ կարողությունների զարգացման հիմնական բաղադրիչներից մի քանիսը ներառում են.

1. Բնապահպանական և սոցիալական ռիսկերի սքրինինգ. Կարողությունների զարգացման ծրագրեր, որոնք օգնում են շահագրգիռ կողմերին և գործընկերներին հասկանալ, թե ինչպես բացահայտել հնարավոր ռիսկերը՝ կապված առաջարկվող արդիականացման հետ, ինչպես նաև այն քայլերը, որոնք կարող են ձեռնարկվել այդ ռիսկերը մեղմելու համար:
2. Կանոնակարգային համապատասխանություն. Կարողությունների զարգացման ծրագրեր, որոնք օգնում են շահագրգիռ կողմերին և գործընկերներին հասկանալ բնապահպանական և սոցիալական կառավարման հետ կապված կարգավորող պահանջները, ներառյալ պատշաճ փաստաթղթերի, հաշվետվությունների և մոնիտորինգի անհրաժեշտությունը:
3. Շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածություն. կարողությունների զարգացման ծրագրեր, որոնք ընդգծում են շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածության կարևորությունը բնապահպանական և սոցիալական կառավարման մեջ, ներառյալ՝ ինչպես ներգրավվել տեղական համայնքների և այլ շահագրգիռ կողմերի հետ՝ բացահայտելու մտահոգությունները և մշակելու համապատասխան մեղմման միջոցառումներ:
4. Պլանավորում և կառավարում. Կարողությունների զարգացման ծրագրեր, որոնք ուղղված են ԲՍԿՇ-ի արդյունավետ պլանների մշակմանը, ներառյալ համապատասխան մեղմման միջոցառումների և մոնիտորինգի պլանների բացահայտումը՝ ապահովելու համապատասխանությունը բնապահպանական և սոցիալական չափանիշներին:

ՍԲՍ-ի աշխատակիցը նաև պարբերաբար թարմացումներ և դասընթացներ կանցկացնի ԲՍԿՇ-ի վերաբերյալ, ներառյալ Ծրագրի կառավարման գրասենյակի (և անհրաժեշտության դեպքում իրականացնող գործընկերների) ներածական նիստ՝ երաշխիքների գծով պատասխանատվության և մոտեցումների վերաբերյալ:

ՄԱՁԾ Բնության, կլիմայի և էներգետիկայի ի թիմը խորհրդատվություն կտրամադրի ԾԿԳ-ին, ըստ անհրաժեշտության, աջակցելու այս ԲՍԿՇ-ի իրականացմանը:

9. Մոնիտորինգ և գնահատում ԲՍԿՇ/Պ-ի իրականացման միջոցառումներ

ԲՍԿՇ/Պ մոնիտորինգի և գնահատման պլանը ներկայացված է ստորև՝ Աղյուսակ 5-ում: Սոցիալական և բնապահպանական երաշխիքների գծով պատասխանատուն կպատրաստի և/կամ կկազմի հաշվետվություններ սույն ԲՍԿՇ-ի իրականացման վերաբերյալ:

ԲՍԿՇ/Պ-ի իրականացմանը հետևելու համար կօգտագործվեն հետևյալ ցուցանիշները.

- Արդիականացման համար ընտրված բոլոր շենքերը ստուգվել են ասբեստի առկայության համար այն տարրերում կամ շենքի հիմնակմախքի բաղադրիչներում, որտեղ նախատեսվում են արդիականացման գործողություններ և միջոցառումներ
- Ասբեստի թափոնների կառավարման ուղեցույց (ԱԹԿՈՒ) մշակվել, հաստատվել է ՄԱԶԾ-ի կողմից, հրապարակվել և բաշխվել է պատասխանատու կողմերին
- ԱԹԿՈՒ-ն ամբողջությամբ իրականացվում է պատասխանատու կողմերի կողմից
- Շինարարության և ջեռուցման համակարգերի հետ կապված օդը աղտոտող արտանետումների մակարդակը,
- Արդիականացման աշխատանքների բոլոր պայմանագրերը կնքվում են պայմանով, որ նրանք պահպանում են աշխատողների իրավունքներին, աշխատանքային հավասար իրավունքներին ու հնարավորություններին, ինչպես նաև աշխատավայրում առողջությանն ու անվտանգությանը վերաբերող պահանջները:

Աղյուսակ 5. ԲՍԿՇ ՄևԳ պլան՝ գնահատված բյուջեով

Մոնիտորինգի և գնահատման գործունեություն	Նկարագրություն	Հաճախականություն / Ժամանակային շրջանակ	Ակնկալվող գործողություն	Դերեր և պարտականություններ
Մշտադիտարկում, հետազոծում և զեկուցում ԲՍԿՇ-ի իրականացման վերաբերյալ	ԲՍԿՇ-ի իրականացման մոնիտորինգ և հաշվետվություն՝ հիմնական արդյունքներով և խնդիրներով պարբերաբար ներկայացվող Ծրագրի խորհրդին:	Առնվազն տարեկան	Համակարգեր կմշակվեն՝ ապահովելու ԲՍԿՇ-ի իրականացման առաջընթացի մոնիտորինգը և հետազոծելիությունը; կպատրաստվեն տարեկան հաշվետվություններ:	Ծրագրի ղեկավար և Երաշխիքների գծով պատասխանատու (ՍԲՍՊ)
Ուսուցում	Սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերի կառավարման վերաբերյալ գիտելիքները, լավ փորձը և քաղված դասերը պարբերաբար կձևավորվեն, ինչպես նաև ակտիվորեն կբռնվեն այլ նախագծերից և գործընկերներից և նորից կինտեգրվեն ծրագրին:	Առնվազն տարեկան	Համապատասխան դասերը հավաքվում են ծրագրի թիմերի կողմից և օգտագործվում են ղեկավարության որոշումները տեղեկացնելու համար:	Ծրագրի ղեկավար և ՍԲՍՊ
Ռիսկերի հետազոծում	Համոզվեք, որ հայտնաբերված սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերը հետազոծվում են Ծրագրի ռիսկերի ռեգիստրում, ներառյալ ռիսկի տիրոջ, մշակման տիրոջ նշանակումը և մշակման (այսինքն՝ կառավարման) միջոցառումների կարգավիճակը:	Թարմացվում է առնվազն տարեկան	Սոցիալական և բնապահպանական ռիսկերը դիտարկվում են ՄԱՋԾ-ի ռիսկերի ռեգիստրում և ներկայացվում Ծրագրի խորհրդին Ծրագրի խորհրդի տարեկան նիստերի ժամանակ:	ՄԱՋԾ ՀԳ
Ծրագրի որակի ապահովում	Ծրագրի որակը կգնահատվի ՄԱՋԾ-ի որակի չափանիշներին համապատասխան՝ ծրագրի ուժեղ և թույլ կողմերը բացահայտելու և ծրագրի բարելավման նպատակով ղեկավարության որոշումների կայացմանը տեղեկացնելու համար:	Յուրաքանչյուր հաջորդ տարի	Ուժեղ և թույլ ոլորտները քննարկվում են և օգտագործվում են որոշումներ կայացնելու համար՝ բարելավելու ծրագրի կատարողականը:	ՄԱՋԾ ՀԳ, ՄԱՋԾ-ԳԷՀ ՏՏԽ, Ծրագրի ղեկավար և Ծրագրի ՍԲՍՊ
Ուսումնասիրում և դասընթացի	Մոնիտորինգի բոլոր գործողություններից ստացված տվյալների և ապացույցների	Առնվազն տարեկան	Կատարողականի տվյալները, ռիսկերը, դասերը և որակը քննարկվում են Ծրագրի	Ծրագրի խորհուրդ (հաշվի առնելով

Մոնիտորինգի և գնահատման գործունեություն	Նկարագրություն	Հաճախակա անու-թյուն / Ժամանակային շրջանակ	Ակնկալվող գործողություն	Դերեր և պարտականություններ
ուղղումների կատարում	ներքին ուսումնասիրություն՝ որոշումներ կայացնելու համար		խորհրդի կողմից և օգտագործվում են դասընթացի ուղղումներ կատարելու համար: Ըստ անհրաժեշտության նաև ուսումնասիրվել և ճշգրտվել է ԲՍԿՇ-ն:	շահագրգիռ կողմերի կարծիքը)
Ծրագրի իրականացման տարեկան հաշվետվություններ	Որպես առաջընթացի հաշվետվության մաս, որը կներկայացվի Ծրագրի խորհրդին և հիմնական շահագրգիռ կողմերին, կներառվեն վերլուծությունը, թարմացումը և ռիսկերի կառավարման վերաբերյալ առաջարկությունները:	Տարեկան	ԲՍԿՇ-ի առաջընթացի վերաբերյալ թարմացումները կտեղեկացվեն ծրագրի տարեկան ԾԻՀ-երում:	ՄԱԶԾ ՀԳ, ՄԱԶԾ-ԳԷՖ ՏՏԻս և Ծրագրի ղեկավար
Նախագծի քննարկում	Ծրագրի խորհուրդը բոլոր հանդիպումների ժամանակ կքննարկի ռիսկերի թարմացված վերլուծությունը և ռիսկերի նվազեցման առաջարկվող միջոցառումները	Առնվազն տարեկան	Ցանկացած ռիսկ և/կամ ազդեցություն, որոնք պատշաճ կերպով չեն լուծվում ազգային մեխանիզմների կամ ծրագրի թիմի կողմից, կքննարկվեն Ծրագրի խորհրդում: Առաջարկություններ կարվեն, կքննարկվեն և կհամաձայնեցվեն:	Ծրագրի խորհուրդ, ՄԱԶԾ-ԳԷՀ ՏՏԻս, Ծրագրի ղեկավար և Ծրագրի ՍԲՍՊ
Վերջնական գնահատում	Քաղաճ դասերը և արդյունքները համախմբված են և ներկայացված Ծրագրի գնահատողին:	Ծրագրի փակում	Քաղված դասերը և արդյունքները, որոնք պետք է վերլուծվեն և ներառվեն Ծրագրի վերջնական գնահատման զեկույցում:	ՄԱԶԾ-ԳԷՀ ՏՏԻս, Ծրագրի ղեկավար, ՍԲՍՊ, գնահատող

10. Իրականացման գործողությունների պլան (Ժամանակացույց և բյուջե) ԲՍԿՇ/Պ իրականացման համար

Սույն ԲՍԿՇ/Պ-ի իրականացման բյուջեն ներառված է Ծրագրի բյուջեում՝ ստորև Աղյուսակ 6-ում ներկայացված գնահատված արժեքով:

ԲՍԿՇ-ի իրականացման համար պահանջվող բյուջեն ներառում է բնապահպանական և սոցիալական երաշխիքների, մոնիտորինգի և հաշվետվությունների, շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածության և կարողությունների զարգացման նախաձեռնությունների հետ կապված ծախսերը: Բյուջեն կբաշխվի պատշաճ կերպով՝ ապահովելու համար, որ բավարար ռեսուրսներ կան յուրաքանչյուր առաջադրանքն ավարտելու համար:

ՄԱԶԾ-ի վերահսկողության և երաշխիքային գործառույթների հետ կապված ծախսերը ներառված չեն:

Աղյուսակ 6. ԲՍԿՇ բյուջե և ժամանակացույց

ԲՍԿՇ գործունեությունը	Արժեքը (ԱՄՆ դոլար)	Ժամանակային շրջանակը
ԲՍԿՇ/Պ-ի հանձնում, ներառյալ մեկնարկային սեմինարը, ԲՇԿՇ-ի ուսուցումը և ՍԲՍ մասնագետի ընդունումը	15.000,00	Նախքան առաջին ՆՀ/ՊԿՀ-ի ստորագրումը Ծրագրի երկարաձգման տրամադրումից հետո
Ասբեստի սքրինինգ և ԱԹԿՈՒ-ի պատրաստում	10.000,00	ԲՍԿՇ/Պ-ի հանձնումից հետո, ներառյալ մեկնարկային սեմինարը, ԲՍԿՇ-ի ուսուցումը և ՍԲՍ մասնագետի ներգրավումը
ԱԹԿՈՒ-ի իրականացում	Որոշվելիք	Կորոշվի ԱԹԿՈՒ-ի ժամանակ
ՍԲՍ մասնագետ ԾԿԳ-ում, ԲՍԿՇ/Պ-ի առաջատար կատարում	15.000,00	3-րդ եռամսյակ, 2023թ.
ԲՍԿՇ-ի մոնիտորինգ և հաշվետվողականություն	10.000,00	3-րդ եռամսյակ, 2023թ.
Շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածության իրականացում	Ոչ կիրառելի	2023-2025թթ.
Բողոքների լուծման մեխանիզմի ստեղծում/արդիականացում	8.000,00	3-4-րդ եռամսյակ, 2023թ.
Կարողությունների զարգացում/ուսուցումներ	25.000,00	Պարբերաբար 2023-2025թթ.

11. Հավելվածներ և ռեսուրսներ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. Ազգային սոցիալական և բնապահպանական շրջանակ(ների) և ՄԱԶԾ ՄԲՍ-ի կիրառելի պահանջների բացերի վերլուծություն

Հիմնական առաջարկություններ ՄԱԶԾ/ ՄԱՇՄԾ միջազգային լավագույն փորձի մեջ ասբեստի հետ վարվելու և հեռացման վերաբերյալ	Հիմնական դրույթներ «Ասբեստ պարունակող թափոնների կառավարման ուղեցույցը հաստատելու մասին» ՀՀ 2020 թվականի հուլիսի 28-ի թիվ 246 Լ հրամանի հիմնական դրույթները.	Բացերը և առաջարկվող միջոցները բացերը լրացնելու համար
<p>Թափոնների կառավարման պլանը (ԹԿՊ) ասբեստի համարժեք և անվտանգ հեռացման բանալին է: Այս ծրագիրը կարող է լինել պարզ փաստաթուղթ, որը նկարագրում է ասբեստի կամ ասբեստի մանրաթելերով աղտոտված նյութերի կառավարման և հեռացման հետ կապված քայլերը: Փաստաթուղթը պետք է սահմանի, թե ով է պատասխանատու նյութերի հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և հեռացման յուրաքանչյուր փուլի և այն ստանդարտների համար, որոնցով նրանք աշխատելու են:</p>	<p>9. Ասբեստ պարունակող թափոնների հետ վարվելը ենթակա է լիցենզավորման՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2003 թվականի հունվարի 30-ի N 121-Ն որոշմամբ սահմանված կարգով:</p> <p>10. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի հունվարի 19-ի N 47-Ն որոշման համաձայն ասբեստ պարունակող թափոնների յուրաքանչյուր տեսակի վտանգավորության դասը, ինչպես նաև բաղադրիչների բաղադրությունը և թունավորությունը, դրանց ծագումը, համախառն վիճակը, քիմիական բաղադրությունը, ծավալը և այլ տվյալներ ներառված են թափոններ առաջացողների Թափոնների անձնագրում, որը ենթակա է հաստատման թափոններ առաջացնող կազմակերպության ղեկավարի կողմից՝ Շրջակա միջավայրի նախարարության հետ համաձայնեցված:</p> <p>11. Արդյունաբերական կազմակերպությունների նախագծային փաստաթղթերը պարունակում են տվյալներ ասբեստ պարունակող թափոնների քանակի կամ ծավալի, դրանց որակի և վտանգավորության դասերի վերաբերյալ՝ կապված տվյալ արտադրական գործընթացների և արտադրության տեխնոլոգիաների հետ, արտադրության ծավալների և միջոցառումների ակնկալվող աճին</p>	<p>ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020 թ. թիվ 246 Լ հրամանը (այսուհետ՝ ՇՄՆ հրաման) չի պահանջում ասբեստի համարժեք և անվտանգ հեռացման համար թափոնների կառավարման պլանի պատրաստում, որն առաջարկվում է Ասբեստի հետ վարվելու և հեռացման վերաբերյալ ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ միջազգային լավագույն պրակտիկայում (այսուհետ՝ ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ առաջարկություններից հետո):</p> <p>Այնուամենայնիվ, նման քայլը կարող է անհրաժեշտ լինել ԿԿՀ-ի կողմից ֆինանսավորվող մեղմման մոդելային նախագծերում ասբեստի համարժեք և անվտանգ հեռացման համար:</p> <p>Հետևաբար, նախագիծը պետք է պահանջի.</p> <p>A) Ասբեստի թափոնների կառավարման պարզ ուղեցույցի (ՍԹԿՈՒ) պատրաստում ասբեստի կամ ասբեստի մանրաթելերով աղտոտված նյութերի պատշաճ և անվտանգ հեռացման համար: Սույն պլանը պետք է</p>

	<p>համապատասխան՝ ուղղված շրջակա միջավայրի պահպանությանը:</p>	<p>համապատասխանի ՇՄՆ «28» հուլիսի 2020թ. թիվ 246 Լ հրամանի պահանջներին այն քայլերի վերաբերյալ, որոնք սահմանում են, թե ով է պատասխանատու նյութերի հավաքման, փոխադրման, պահպանման և հեռացման յուրաքանչյուր փուլի և այն ստանդարտների համար, որոնց համապատասխան դրանք պետք է աշխատեն:</p> <p>Ե) ԱԹԿՈՒ-ն պետք է պատրաստվի ասբեստի հետազոտություններ կամ ասբեստի թափոնների կառավարում իրականացնելու իրավասու փորձագետների կողմից, օրինակ՝ ասբեստի կապալառուները, ովքեր ունեն ասբեստ պարունակող շենքերի/շինությունների քանդման, ասբեստի շարժի կառավարման կամ ասբեստի քանդման և թափոնների հեռացման փորձ:</p>
<p>Համոզվեք, որ այս աշխատանքի արդյունքում աշխատողները չեն ենթարկվում ասբեստի մանրաթելերի ներգործությանը: Կազմակերպությունները, որոնք կազմակերպում, ձեռնարկում կամ ֆինանսավորում են աղբի մաքրման աշխատանքներ, որոնք ունեն ասբեստի թափոնների ազդեցության վտանգ, պարտավոր են հոգ տանել, որպեսզի աշխատողները չենթարկվեն այս աշխատանքի ընթացքում</p>	<p>7. Շինարարության և քանդման աշխատանքներում թափոնների հետ վարվելու անվտանգության կանոնները սահմանվում են ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հուլիսի 23-ի N 30 արձանագրային որոշմամբ:</p>	<p>ՇՄՆ հրամանը չի ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ առաջարկներին՝ ներգրավված անձնակազմի համապատասխան վերապատրաստման վերաբերյալ:</p> <p>Այս նպատակով, Ը) ԱԹԿՈՒ-ն պետք է համապատասխան մակարդակի վերապատրաստում և</p>

<p>ասբեստի մանրաթելերի հետևանքով առաջած ներգործությանը: Ուսուցման և իրազեկման համապատասխան մակարդակները պետք է ապահովվեն բոլոր նրանց համար, ովքեր շփվում են ասբեստի մանրաթելերի հետ կամ կարող են ենթարկվել դրանց ներգործությանը: Յուրաքանչյուր ոք, ով աշխատում է թափոնների հետ կամ մոտակայքում, պետք է օգտագործի համապատասխան անձնական պաշտպանիչ սարքավորումներ:</p>		<p>տեղեկացվածություն ապահովի բոլորի համար, ովքեր շփման մեջ են ասբեստի մանրաթելերի հետ կամ կարող են ենթարկվել դրանց ներգործությանը: Դասընթացը պետք է հասցեագրի.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ասբեստի թափոնների հետ աշխատանքի և հեռացման վերաբերյալ իրավական դիրքորոշումը. • Ընթացակարգեր, որոնք մարդիկ պետք է ձեռնարկեն իրենց պաշտպանելու համար. • Ինչ վերահսկողական միջոցներ են պահանջվում. • Ինչ սարքավորումներ են անհրաժեշտ մարդկանց աշխատանքը ճիշտ կատարելու համար. • Ինչպես ընտրել, օգտագործել և խնամել անձնական պաշտպանիչ սարքավորումները (ԱՊՍ), ներառյալ շնչառական պաշտպանիչ սարքավորումները (ՇՊՍ). • Ձեր անձի, աշխատանքային սարքավորումների և աշխատանքային տարածքների ախտահանում. • Թափոնների մշակում և թափոնների հեռացում.
--	--	---

<p>ժամանակավոր կառավարում տեղում.</p> <p>Ասբեստի թափոնները, որոնք առանձնացվել են, կամ թափոնները, որոնք չափազանց աղտոտված են տարանջատման համար, և, հետևաբար, պետք է դասակարգվեն որպես ասբեստի թափոններ, պետք է պահվեն առանձին ապահով, ծածկված, պիտակավորված տարաներում, մինչև տեղի ունենա տեղափոխումը համապատասխան վայր:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ասբեստի հայտնի թափոնները պահելու համար խորհուրդ է տրվում օգտագործել համապատասխան բեռնարկղեր կամ շրջովի աղբամաններ, քանի որ դրանք ամենահեշտն են տեղափոխվում դեպի փոխադրամիջոցներ՝ առանց ենթարկելու աղտոտված նյութերի ներգործությունը: Դրանք պետք է ճիշտ պիտակավորված և ծածկված լինեն՝ պարունակվող նյութերի կամ ասբեստի մանրաթելի արտանետումների նկատմամբ հասանելիությունը կանխելու համար և պետք է փակվեն, երբ դրանք չեն օգտագործվում՝ հասանելիությունը սահմանափակելու համար: Եթե մեծ բեռնարկղերը կամ շրջովի բեռնակղերը հասանելի չլինեն, ապա ասբեստի թափոնները պետք է կրկնակի տոպրակներում դրվեն և ապահով պահվեն, մինչև հնարավոր լինի տեղափոխել: • Այն իրավիճակներում, երբ ասբեստի կամ ասբեստով աղտոտված նյութերի ծավալը չափազանց մեծ է տեղում ժամանակավոր պահեստավորման համար, հնարավոր է, որ հնարավոր 	<p>12. Ասբեստ պարունակող թափոնների հավաքումը և ժամանակավոր պահպանումը խորհուրդ է տրվում իրականացնել հետևյալ հիմնական պայմանների պահպանմամբ.</p> <p>...</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) համապատասխան սարքերի, կառույցների կամ մեխանիզմների տակ և շրջակայքում հատակին քերծվածքներն ու աղբի կուտակումները պետք է հեռացվեն փոշու առաջացումը կանխող միջոցներով: Դրանք ձեռքով հավաքելու դեպքում խորհուրդ է տրվում օգտագործել անհատական շնչառական պաշտպանիչ միջոցներ (ռեսպիրատոր); 4) այլ միջոցներով հավաքված չամրացված նյութերը պետք է տեղադրվեն անթափանց պարկերի (տարաների) մեջ. 5) չամրացված նյութերը հավաքելիս, սարքավորումները վերանորոգելիս և ապամոնտաժելիս, պետք է օգտագործվեն փոշու համար անթափանցելի ծածկոցներ, որպեսզի հեշտացնեն թափոնների հետագա հեռացումը պարկերում և տարաներում. 6) թափոնների կանոնավոր հավաքագրմամբ և հեռացմամբ աշխատատեղերը պետք է ապահովված լինեն բավարար քանակությամբ պահեստային տարաներով՝ դրանց գերլցումից խուսափելու համար: Տարաները պետք է փոխարինվեն և դատարկվեն մեխանիկական եղանակով. 7) պինդ թափոնները (կապակցված ասբեստ, ասբոցեմենտ, սվաղման թափոններ, քանդման թափոններ, բիտումային կաուչուկի մնացորդներ, պոմպակայանների վերանորոգման ընթացքում առաջացած թափոններ և այլն) պետք է պահվեն հատուկ 	<p>ՇՄՆ հրամանը սկզբունքորեն համապատասխանում է ՄԱՁԾ/ՄԱՇՄԾ-ի բոլոր առաջարկություններին:</p> <p>Ծրագրին անհրաժեշտ է միայն իրականացնել ՄԱՁԾ/ՄԱՇՄԾ-ի հետևյալ լրացուցիչ առաջարկությունը.</p> <p>Ծ) ԱԹԿՈՒ-ն պետք է պահանջի, որ բոլորը (ոչ միայն ասբեստի թափոններ տեղափոխող անձինք, այլ նաև ասբեստի թափոնների հետ կամ մոտ աշխատող յուրաքանչյուր ոք) պետք է օգտագործի համապատասխան անհատական պաշտպանիչ սարքավորումներ:</p>
--	---	---

<p>լինի այդ նյութերը պահել որպես թափոնների կույտեր հատուկ, ապահով վայրում: Այնուամենայնիվ, այս դեպքում մակերեսը պետք է ծածկված լինի մեծ բրեզենտներով (միջին, նվազագույնը 80 գսմ) կամ նմանատիպ՝ քամուց ցրումը նվազագույնի հասցնելու համար: Հնարավոր է պահանջվի հողմահակառակ կողմից քամու օդի պարբերական մոնիտորինգ՝ հաստատելու համար, որ մանրաթել չի արտանետվում: Նախազգուշացնող նշաններ պետք է տեղադրվեն ասբեստի թափոնների ցանկացած տեղամասի շուրջ բոլոր այն վայրերում, որտեղ լայն հասարակությունը կարող է մուտք գործել տարածք:</p>	<p>վայրերում, որոնք կանխում են դեգրադացումը մինչև հեռացումը.</p> <p>8) չամրացված ասբեստի մանրաթելեր պարունակող տոպրակները կամ այլ տարաները խորհուրդ է տրվում հեռացնել նշանակված տարածքում՝ մանրացնելով և/կամ փաթեթավորելով շարժական հակերում: Հատուկ նշանակված տեղը (սենյակը) պետք է կրի նախազգուշական նշաններ, որոնք ցույց են տալիս կիրառվելիք պաշտպանական միջոցները, և այն պետք է միացված լինի վակուումային համակարգին.</p> <p>9) ասբեստի թափոնների համար օգտագործվող պարկերը կարող են կրկին օգտագործվել որպես երկրորդային հումք ասբոցեմենտի և այլ արտադրանքի արտադրության մեջ:</p> <p>10) ասբեստ պարունակող հեղուկ թափոնները պետք է պահվեն հատուկ տարաներում, բաքերում կամ պահեստներում և պարբերաբար դատարկվեն.</p> <p>11) հեռացման համար պատրաստ բոլոր ասբեստ պարունակող թափոնները, որոնք գտնվում են տարաներում, պարկերում կամ բաքերում, պետք է համապատասխանաբար պիտակավորվեն կամ մակնշվեն.</p> <p>12) գործնականում հնարավորության դեպքում, մինչև չամրացված կամ փոշոտ ասբեստի թափոնները հավաքելը, պահեստը պետք է թրջվի.</p> <p>13) թափոնները կազմակերպության ներքին կամ բաց արդյունաբերական տարածքներում տեղադրելու դեպքում պետք է պահպանվեն առողջության և շրջակա միջավայրի պահպանության նորմերը՝ կանխելու համար վտանգավոր նյութերի</p>	
---	---	--

	հնարավոր արտանետումները և արտահոսքերը:	
<p>Ասբեստի թափոնների տեղափոխում</p> <p>Հնարավորության դեպքում ասբեստի թափոնները պետք է տեղափոխվեն թափոններ տեղափոխող լիցենզիա ունեցող փոխադրողների կողմից: Եթե հնարավոր չէ, ասբեստի թափոնները պետք է տեղափոխվեն կառավարության կանոնակարգին համապատասխան՝ օգտագործելով կապարակնքված բեռնարկղում կամ տրանսպորտային միջոց, որն ունի հետևյալը.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ասբեստի համար առանձնացված խցիկ; • հեշտությամբ մաքրվող; և • փակվող. <p>Եթե փակ բեռնարկղով փոխադրումը հասանելի չէ, փոխադրումից առաջ և ընթացքում պետք է կիրառվի հետևյալը.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Խոնավացրեք տեղափոխվող բոլոր թափոնները և շարունակեք պահպանել խոնավացման մակարդակը վտանգավոր թափոնները փոխադրելու գործընթացի ընթացքում. • Ապահովեք, որ բոլորը, ովքեր աշխատում են թափոնների հետ կամ մոտակայքում, օգտագործում են համապատասխան ԱՊՍ; • Երբ թափոնները տեղավորվեն փոխադրամիջոցներում, ապահով կերպով ծածկեք թափոնները 1000 միավոր հաստության պոլիէթիլենային թիթեղով կամ նվազագույնը 80 գամ խտության բրեզենտով; <p>Երբ թափոնները տեղափոխվում են վերջնական հեռացման վայր,</p>	<p>13. Ասբեստ պարունակող արդյունաբերական թափոնների տեղափոխումը աղբավայրեր իրականացվում է տվյալ կազմակերպությանը պատկանող կամ պայմանագրային կազմակերպության տրանսպորտային միջոցներով:</p> <p>14. Ասբեստ պարունակող թափոնների բեռնումն ու փոխադրումը, բեռնաթափումը և թաղումը պետք է իրականացվի մեքենաներով փոքր բեռնատար տրանսպորտի օգնությամբ՝ բացառելով կեռիկների և այլ սուր գործիքների օգտագործումը:</p> <p>15. Պալետների վրա ասբեստ պարունակող թափոնների պարկերի ստանդարտ խմբաքանակների բեռնման և բեռնաթափման աշխատանքները պետք է իրականացվեն բեռնարկղերի, բեռնատարների, կռունկների կամ այլ նմանատիպ մեքենաների օգնությամբ:</p> <p>16. Ասբեստ պարունակող թափոնների փոքր խմբաքանակների տեղափոխումը կարող է իրականացվել առանց փաթեթավորման (մեծաքանակ) հատուկ մեքենաներով կամ ռետինե-լարային տարաներով (մեծ պարկերով):</p> <p>17. Ասբեստ պարունակող թափոնների տեղափոխումն իրականացվում է ծածկված մեքենաներով:</p> <p>18. Աշխատանքի ավարտից հետո ասբեստ պարունակող թափոնների տեղափոխման համար օգտագործվող բոլոր տրանսպորտային միջոցները պետք է պատշաճ կերպով մաքրվեն թափոնների մնացորդներից:</p> <p>19. Ասբեստ պարունակող թափոնների բեռնման և բեռնաթափման վայրերը խորհուրդ է տրվում կահավորել բավարար հզորության արդյունաբերական փոշեկուլներով և ունենալ կաշուն ժապավենների բավարար պաշար՝ աղբը արագ հեռացնելու համար:</p> <p>20. Խորհուրդ է տրվում տրանսպորտային միջոցի մեջ լցնել ասբեստ պարունակող հեղուկ և մածուկային թափոններ՝ արտահոսքից խուսափելու համար:</p>	<p>ՇՄՆ հրամանը ամբողջությամբ չի համապատասխանում ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի առաջարկություններին, եթե ասբեստի թափոնները հնարավոր չէ տեղափոխել հատուկ մեքենաներով, և երբ խոսքը վերաբերում է բեռնաթափման ժամանակ ասբեստի թափոնների թրջմանը:</p> <p>Այս նպատակով:</p> <p>Ե) ԱԹԿՈՒ-ն պետք է պահանջի ասբեստի թափոնների փոխադրման պատշաճ պատրաստություններ: Այն դեպքում, երբ ասբեստի թափոնների տեղափոխումը չի կազմակերպվի ասբեստի թափոնների կառավարման մասնագիտացված ծառայություններ մատուցողների կողմից, ասբեստի թափոններ տեղափոխող կազմակերպությունները պետք է ներկայացնեն (և որտեղ հնարավոր է՝ հետևեն) ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի առաջարկություններին ասբեստի թափոնների տեղափոխման և բեռնաթափման վերաբերյալ:</p>

<p>վերը նշվածը պետք է կիրառվի մեքենաները բեռնաթափելիս, թափոնները նորից խոնավացվեն, որպեսզի պարփակվեն օդային մանրաթելերը, իսկ բոլոր օպերատիվ և ոչ օպերատիվ աշխատողների կողմից կրած անձնական պաշտպանիչ սարքավորումները պետք է պահվեն տեղանքից հեռու:</p>	<p>21. Փոշու թափոններ պարունակող ասբեստի հետ աշխատելիս թափոնների բեռնման, տեղափոխման, բեռնաթափման և պահեստավորման բոլոր փուլերը պետք է հարթեցվեն:</p> <p>22. Աննշան արտահոսքի դեպքում թափոնները պետք է հավաքվեն սկզբնական տարայում, իսկ զգալի արտահոսքի դեպքում խորհուրդ է տրվում այն թրջել մինչ հեռացումը՝ ձեռնարկելով անհրաժեշտ նախազգուշական միջոցներ, այդ թվում՝ անհատական պաշտպանության սարքավորումները:</p> <p>23. Ասբեստ պարունակող թափոնների բեռնման և բեռնաթափման աշխատողներին և տրանսպորտային միջոցների վարորդներին պետք է պատշաճ ցուցումներ տրվեն նման թափոնների բեռնման, բեռնաթափման և տեղափոխման կանոնների վերաբերյալ:</p>	
<p>Ասբեստի թափոնների վերջնական հեռացում</p> <p>Ասբեստի թափոնները դասակարգվում են որպես վտանգավոր թափոններ վերջնական հեռացման նպատակով: Ասբեստով աղտոտված թափոնները պետք է հեռացվեն լիցենզավորված հեռացման վայրում, որտեղ հնարավոր է, համաձայն կառավարության կանոնակարգերի:</p> <p>Ասբեստի թափոնները կարող են հեռացվել համապատասխան աղբավայրերում, որոնք հատկացված են որպես ոչ վտանգավոր, օրինակ՝ շինարարության և քանդման (ՇևՔ) թափոնների օբյեկտներում: Այս դեպքում ասբեստի թափոնները պետք է թափվեն միայն խցերում, որոնք հատուկ նախատեսված են ասբեստի թափոնների հեռացման համար: Ասբեստի թափոնների և կենսաքայքայվող թափոնների միջև ցանկացած փոխազդեցություն պետք է</p>	<p>25. 4-րդ դասի վտանգավորության ասբեստ պարունակող թափոնները, ասբեստոցեմենտի ջարդոնը և մանրացված ասբեստը թույլատրվում է տեղափոխել աղբավայրեր առանց քանակական սահմանափակումների և օգտագործել որպես մեկուսիչ նյութ, իսկ 4-րդ դասի վտանգավորության թափոնները՝ սահմանափակ ծավալով (ոչ ավելի, քան կենցաղային կոշտ թափոնների զանգվածի 30%-ը) պետք է հեռացվի քաղաքային կոշտ թափոնների հետ միասին:</p> <p>26. Աղբավայր տեղափոխվող ասբեստ պարունակող թափոնները պետք է ունենան վտանգավոր թափոնների անձնագիր, ներառյալ թափոնների կազմի հստակեցումը և աղբավայրում թափոնների անվտանգ օգտագործման միջոցառումների համառոտ նկարագրությունը:</p> <p>27. 4-րդ դասի վտանգավորության ասբեստ պարունակող թափոնները աղբավայրում թափվում են շերտերով՝ յուրաքանչյուր շերտ հարթեցված և սեղմված:</p> <p>28. 1-3-րդ դասի վտանգավորության ասբեստ պարունակող կոշտ և փոշոտ թափոնները պետք է թաղվեն փոսերում: Փոսերի չափերը</p>	<p>ՇՄՆ հրամանը լիովին չի համապատասխանում ՄԱԶԾ/ՄԱՇՄԾ-ի առաջարկություններին ասբեստի թափոնների անվտանգ հեռացման մասով:</p> <p>Այդ նպատակով ԱԹԿՈՒ-ն պետք է.</p> <p>F) Իդեալական պայմաններում, հատկացնել պատշաճ շինարարության և քանդման թափոնների օբյեկտներ, որտեղ ասբեստի թափոնները կարող են ապահով կերպով հեռացվել խցերում, որոնք հատուկ նախատեսված են ասբեստի թափոնների հեռացման համար: Եթե այդպիսի հնարավորությունները մատչելի կամ հասանելի չեն ծախսարդյունավետ տրանսպորտային միջոցների միջոցով,</p>

<p>կանխվի: Ասբեստի թափոնները հեռացնելու համար օգտագործվող ցանկացած խուց պետք է ունենա հստակ նշաններ մուտքի բոլոր կետերում, քանի որ հողով ծածկվելուց հետո պարունակությունը պարզ չի լինի:</p> <p>Ասբեստը և ասբեստ պարունակող նյութերը պետք է հեռացվեն նշանակված, նախագծված, վտանգավոր թափոնների աղբավայրում, որտեղ հնարավոր է: Եթե դա հնարավոր չէ, ապա կարող է օգտագործվել հատուկ ՇևՔ թափոնների պահեստարան կամ առանձին խուց ոչ վտանգավոր, սանիտարական աղբավայրում:</p> <p>Աղբավայրի նախագծումը պետք է համապատասխանի Եվրոպական Միության աղբավայրերի դիրեկտիվին, մասնավորապես Հավելված 1-ին, ինչպես նաև ազգային չափանիշներին, ներառյալ աղբավայրերի համար նախատեսված ազգային ստանդարտները:</p> <p>Ստորև ներկայացված է հիմնական պահանջների ակնարկը վտանգավոր թափոնների օբյեկտի համար տեղանք ընտրելիս:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Տեղանք. Համագործակցելով տեղական կառավարության հետ, տեղակայեք մի տեղանք, որտեղ առկա է համապատասխան ծածկույթի նյութ, մուտքը լավ և վերահսկելի է, և որտեղ թափոնները չեն կարող ենթարկվել ջրային կամ քամու էրոզիայի, լանջի փլուզման, հետագա աղետների կամ կրկնակի պեղումների: 2. Օբյեկտի գտնվելու վայրը պետք է լինի բնական, կամ պետք է նախագծված լինի՝ կանխելու ցանկացած անթույլատրելի արտահոսք դեպի ստորերկրյա և 	<p>կարգավորված չեն: Ասբեստ պարունակող թափոնները պետք է շերտերով լցվեն փոսի մեջ և սեղմվեն: Խորհուրդ է տրվում փոսում ասբեստ պարունակող թափոնների առավելագույն մակարդակը պլանավորել նախագծված արժեքից ցածր՝ փոսի հարակից տարածքից առնվազն 2 մ հեռավորության վրա:</p> <p>29. Ասբեստ պարունակող փոշու թափոնների թաղումը փոսերում պետք է իրականացվի այնպես, որպեսզի կանխվի նման թափոնների տարածումը քամու միջոցով մեքենայից բեռնաթափման ժամանակ, որը կարելի է ձեռք բերել թրջելով կամ դրանք փաթեթներով և թղթե պարկերով տեղափոխելով: Փոշու թափոնները փոսի մեջ լցնելուց հետո դրանք պետք է մեկուսացվեն հողաշերտով:</p> <p>30. Փոսը ասբեստ պարունակող թափոններով լցնելուց հետո մինչև նախագծված մակարդակը փոսը մեկուսացվում է սեղմված հողի 0,25 մ շերտով:</p> <p>31. Փոսերը և խորշերը կարող են օգտագործվել միայն աղբ պարունակող ասբեստի թափոնների պահպանման համար:</p> <p>32. Աղբավայրի շահագործման ժամկետի ավարտից հետո Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2017թ. դեկտեմբերի 14-ի N 1643 որոշմամբ սահմանված կարգով առաջարկվում է իրականացնել տվյալ տարածքի խախտված հողերի մեխիորացիա կամ ռեկուլտիվացիա.</p> <p>33. Ասբեստ պարունակող թափոնները թաղելու համար աշխատող բանվորները պետք է պատշաճ կերպով ուսուցանվեն թաղման կանոնների վերաբերյալ:</p>	<p>ապա ԱԹԿՈՒ-ն պետք է հատկացնի ինժեներական սանիտարական աղբավայրեր, որտեղ առկա են համապատասխան ծածկույթի նյութեր, հասանելիությունը լավ է և վերահսկելի, և որտեղ թափոնները չեն կարող ենթարկվել ջրի կամ քամու էրոզիայի, լանջի փլուզման, հետագա աղետների կամ կրկնակի պեղումների:</p> <p>G) Ապահովել, որ ասբեստի թափոնները թրջվեն ասբեստի թափոնների հեռացման ընթացքում և դրանից հետո, և որ ասբեստի թափոնների հեռացման ընթացքում և հետո տեսանելի արտանետումներ չլինեն:</p> <p>H) Ապահովել, որ ասբեստ պարունակող թափոնները ծածկված են առնվազն 15 սմ սեղմված ասբեստ չպարունակող նյութով, հեռացումից հետո 24 ժամվա ընթացքում:</p>
--	--	---

<p>մակերևութային ջրեր և արտանետումներ օբյեկտի ողջ կյանքի ընթացքում:</p> <p>3. Տրանսպորտային միջոցներ. Հստակ պիտակավորեք ասբեստի թափոններ տեղափոխող մեքենաները և համոզվեք, որ դրանք շահագործվում են վերապատրաստված անձնակազմի կողմից:</p> <p>4. Արտանետումների պաշտպանություն. Ասբեստի թափոնների հեռացման ընթացքում և դրանից հետո համոզվեք, որ տեսանելի արտանետումներ չլինեն և թափոնները ծածկեք առնվազն 15 սմ խտացված ասբեստ չպարունակող նյութով՝ հեռացումից հետո 24 ժամվա ընթացքում:</p> <p>5. Խոչընդոտներ. Եթե տեղամասի շրջակայքում չկան բնական խոչընդոտներ՝ մուտքը կանխելու համար, տեղադրեք ցանկապատեր, խրամատներ կամ այլ պատնեշներ՝ չթույլատրված մուտքը նշանակված տարածք կանխելու համար:</p> <p>6. Նախազգուշացնող նշաններ. Տեղադրեք նախազգուշացնող նշաններ տեղանքի մուտքի մոտ և պարագծի շուրջը, կամ, ոչ վտանգավոր աղբավայրի խցերի դեպքում, մուտքի կետերում և համապատասխան խցերի շուրջ:</p> <p>7. Փակում. Ասբեստի թափոններ պարունակող տարածքի վերջնական փակումը պահանջում է առնվազն լրացուցիչ 75 սմ սեղմված ոչ ասբեստային նյութ՝ 1 մ վերջնական ծածկույթ ապահովելու համար: Դա պետք է արվի վերջին տեղավորումից հետո 90 օրվա ընթացքում:</p>		
--	--	--

Հավելված 2. ՄԱԶԾ Սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտներ.

Տեխնիկական առաջադրանքի նմուշ. Ծրագրի մակարդակով Բողոքների լուծման մեխանիզմ

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար խնդրում ենք դիմել ՄԱԶԾ-ի Սոցիալական և բնապահպանական ստանդարտների գործիքակազմին:

I. Մանդատ

ԲԼՄ-ի մանդատը լինելու է.

- (i) ստանալ և կարգավորել Ծրագրից բխող ցանկացած մտահոգություն, բողոք, ծանուցում ի հայտ եկած կոնֆլիկտների կամ բողոքների (միասնաբար «Բողոք»), որոնք ենթադրում են տուժած անձի(անց) փաստացի կամ հնարավոր վնասի մասին («Հայցվոր(ներ)»),
- (ii) աջակցել Ծրագրի համատեքստում Բողոքների լուծմանը Ծրագրի շահագրգիռ կողմերի միջև, ինչպես նաև կառավարության տարբեր նախարարությունների, գործակալությունների և հանձնաժողովների, ԲՀԿ-ների և ՀԿ-ների և այլոց դեպքում (միասին՝ «շահագրգիռ կողմերը»),
- (iii) մշտապես գործել ճկուն, համագործակցային և թափանցիկ ձևով՝ ուղղված խնդիրների լուծմանը և կոնսենսուսի ձևավորմանը:

II. Գործառույթներ

ԲԼՄ-ի գործառույթներն են լինելու.

- (i) Ստանալ, գրանցել և հետևել ստացված բոլոր բողոքներին,
- (ii) Բողոքների վերաբերյալ կանոնավոր թարմացումներ տրամադրել հայցվորներին, Ծրագրի խորհրդի (ԾԽ) անդամներին և այլ համապատասխան շահագրգիռ կողմերին, ըստ անհրաժեշտության,
- (iii) ներգրավել ԾԽ անդամներին, կառավարական հաստատություններին և այլ համապատասխան շահագրգիռ կողմերին բողոքների լուծման գործում,
- (iv) մշակել և առաջարկել լուծումներ և ուղիներ՝ կապված կոնկրետ Բողոքների հետ, Բողոքը ստանալուց հետո վաթսուն (60) օրը չգերազանցող ժամկետում,
- (v) Բացահայտել բողոքների աճող միտումները և առաջարկել հնարավոր միջոցներ նույնատիպ բողոքներից խուսափելու համար,
- (vi) Ստանալ հարցումները և նպաստել հարցումների կարգավորմանը միջնորդությամբ կամ համակարգմամբ,
- (vii) մշակել տարեկան երկու հաշվետվություն, հանրությանը հասանելի դարձնել այդ հաշվետվությունները և, ընդհանուր առմամբ, ձգտել աշխատանքի (ներառյալ հաշվետվությունների, բացահայտումների և արդյունքների) հասանելիության ապահովումը առավելագույնի հասցնելու ուղղությամբ,

- (viii) Ապահովել ԲԼՄ-ի գործընթացի իրազեկության, մատչելիության, կանխատեսելիության, թափանցիկության, օրինականության և վստահելիության բարձրացումը,
- (ix) Համագործակցել գործընկեր հաստատությունների և այլ ՀԿ-ների, ՔՀԿ-ների և այլ կազմակերպությունների հետ՝ իրականացնելու իրազեկման նախաձեռնություններ՝ բարձրացնելու շահագրգիռ կողմերի իրազեկությունը ԲԼՄ-ի գոյության և դրա ծառայություններից օգտվելու վերաբերյալ,
- (x) Ապահովել ԾԽ անդամների և նրանց համապատասխան հաստատությունների շարունակական կրթությունը համապատասխան օրենքների և քաղաքականության վերաբերյալ, որոնց մասին նրանք պետք է տեղյակ լինեն՝ մասնակցելու ԲԼՄ-ի առջև ներկայացված բողոքների վերաբերյալ արդյունավետ լուծումների մշակմանը.
- (xi) Մոնիտորինգի ենթարկել Բողոքների լուծումները, ըստ անհրաժեշտության:

III. Կազմը

ԲԼՄ-ը կազմված կլինի.

[Իրականացնող գործընկերոջ անվանումը] որպես քարտուղարություն և կամ այլ.

- a) ԲԼՄ մշտական ենթահանձնաժողով [կազմված x, y, z ԾԽ անդամներից] և/կամ
- b) ԲԼՄ-ի ժամանակավոր աշխատանքային թիմեր՝ ի պատասխան բողոքի կոնկրետ հարցումների:

ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը կլինի բալանսավորված կազմով (կառավարական և ոչ կառավարական) և չպետք է ներառի որևէ ԾԽ անդամի, որն անմիջական շահագրգռվածություն կամ դերակատարություն ունի բողոքի/վեճի մեջ:

IV. [Իրականացնող գործընկերոջ անվանումը]

Իր դերում որպես ԲԼՄ քարտուղարություն, [Իրականացնող գործընկերոջ անունը] կկատարի հետևյալ հիմնական գործառույթները.

- Հանրայնացնել ԲԼՄ-ի գոյությունը և դրա օգտագործման կարգը,
- Ստանալ և գրանցել վեճերի լուծման հարցումները,
- Հայցողին հաստատել ստացականը, Որոշել իրավասությունը,
- Իրավասու հարցումները փոխանցել ԾԽ-ին՝ վերանայման և գործողությունների համար, և
- Հետևել և փաստաթղթավորել բողոքների/վեճերի լուծմանն ուղղված ջանքերը և դրանց արդյունքները:

V. Ծրագրի խորհուրդ/ԲԼՄ ենթահանձնաժողով/ԲԼՄ աշխատանքային թիմ

Ծրագրի խորհուրդը/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը և/կամ ԲԼՄ աշխատանքային թիմը կկատարեն հետևյալ հիմնական գործառույթները.

- Ուղիղ գործողություններ ձեռնարկել բողոքը/վեճը լուծելու համար (օրինակ՝ համախմբել համապատասխան կողմերին՝ քննարկելու և լուծելու հարցը ԾԽ-ի վերահսկողությամբ);
- Խնդրել լրացուցիչ տեղեկություններ՝ հարցը պարզաբանելու համար և այդ տեղեկատվությունը կիսել բոլոր կողմերի հետ, կամ ապահովել, որ ԾԽ-ում ներկայացված պետական մարմինը համապատասխան վարչական գործողություններ ձեռնարկի՝ բողոքը լուծելու համար.
- Բողոքը/վեճը փոխանցել անկախ միջնորդությանը՝ միաժամանակ պահպանելով վերահսկողությունը կամ
- Որոշել, որ հարցումը դուրս է ԾԽ-ի շրջանակներից և լիազորություններից, և ուղարկել այն այլ տեղ (օրինակ՝ Արդարադատության նախարարություն և Ոստիկանություն կամ դատարաններ):

VI. Բողոքի հաղորդում

(i) Ո՞վ կարող է բողոք ներկայացնել:

Բողոք կարող է ուղարկվել ցանկացած անհատի կամ անհատների խմբի կողմից, որ կարծում է(են), որ այն վնասվել է(են) կամ կվնասի Ծրագրի գործունեության արդյունքում:

Եթե Բողոքը պետք է ներկայացվի մեկ այլ անձի կամ կազմակերպության կողմից նրանց անունից, ում մասին ասվում է, որ տուժել են, Հայցվորը պետք է բացահայտի այն անհատին և/կամ մարդկանց, որոնց անունից ներկայացվել է Բողոքը և տրամադրի գրավոր հաստատում անհատի կողմից և/կամ մարդիկ ներկայացրել են, որ իրենք Հայցվորին լիազորություն են տալիս ներկայացնելու Բողոքը իրենց անունից: ԲԼՄ-ը ողջամիտ քայլեր կձեռնարկի այս լիազորությունները ստուգելու համար:

(ii) Ինչպե՞ս է հաղորդվում բողոքը:

ԲԼՄ-ն պետք է ճկուն մոտեցում ցուցաբերի Բողոքների ընդունման հարցում՝ հաշվի առնելով որոշ շահագրգիռ կողմերի հաղորդակցության և ռեսուրսների հասանելիության հետ կապված սահմանափակումները:

Բողոքը կարող է փոխանցվել ԲԼՄ-ին ցանկացած հասանելի եղանակով (այսինքն՝ էլեկտրոնային փոստով, նամակով, հեռախոսազանգով, հանդիպումով, SMS-ով և այլն): Կոնտակտային տվյալները հետևյալն են.

[Իրականացնող գործընկեր՝ հասցե, հեռախոսահամար, ֆաքս և այլն]:

ԲԼՄ-ի և պոտենցիալ Հայցվորների հետ և միջև հաղորդակցությունը հեշտացնելու համար ԲԼՄ-ն աջակցություն կստանա ԾԽ անդամների հաստատություններից, տեղական ինքնակառավարման մարմիններից և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններից:

(iii) Ի՞նչ տեղեկատվություն պետք է ներառվի բողոքում:

Բողոքը պետք է ներառի հետևյալ տեղեկատվությունը.

- a) անհատի կամ բողոք ներկայացնող անձանց անունը («Հայցվոր»),
- b) Հայցվորի հետ կապ հաստատելու միջոց (էլ. փոստ, հեռախոս, հասցե, և այլն),

- c) եթե հայցը պոտենցիալ կամ փաստացի վնաս կրած անձանց անունից է, նրանց ինքնությունը, ում անունից ներկայացվել է Բողոքը, և նրանց կողմից ներկայացված գրավոր հաստատում՝ հայցվորի կողմից իրենց անունից Բողոք ներկայացնելու իրավասության մասին,
- d) հնարավոր կամ փաստացի վնասի նկարագրությունը,
- e) վնասի կամ փաստացի վնասի ռիսկի մասին հայցվորի հայտարարությունը (ռիսկի/վնասի և տուժածների նկարագրությունը, ռիսկի/վնասի համար պատասխանատու անհատ(ների) կամ հաստատությունների անունները, գտնվելու վայրը(ներ)ը և ամսաթիվ(եր)ը, վնասակար գործունեությունը);
- f) ինչ է արվել Հայցվորի կողմից մինչ այժմ խնդիրը լուծելու համար,
- g) արդյոք Հայցվորը ցանկանում է, որ իր ինքնությունը գաղտնի մնա և
- h) ԲԼՄ-ից պահանջվող հատուկ օգնությունը:

Այնուամենայնիվ, բողոքողներից չի պահանջվում տրամադրել վերը թվարկված ամբողջ տեղեկատվությունը: Ի սկզբանե, բողոքողին պետք է միայն բավարար տեղեկատվություն տրամադրի իրավասությունը որոշելու համար: Եթե տրամադրվում է անբավարար տեղեկատվություն, ԲԼՄ-ը պարտավոր է էական, բարեխիղճ ջանքեր գործադրել՝ կապ հաստատելու բողոքատուի հետ՝ պահանջելու ցանկացած լրացուցիչ տեղեկատվություն, որն անհրաժեշտ է իրավասությունը որոշելու համար, և եթե իրավասու է, մշակելու առաջարկվող պատասխան:

VII. Մուտքագրում, ճանաչում և հետևում

Բոլոր բողոքները և կոնֆլիկտների մասին հայցերը կստացվեն, կհամարակալվեն, Հայցվորին կհաստատվի ստացումը, կգրանցվեն էլեկտրոնային եղանակով և ենթակա կլինեն պարբերաբար թարմացումների կտրամադրվեն հայցվորին, ինչպես նաև գրասենյակին:

Բողոքը ստանալուց հետո մեկ (1) շաբաթվա ընթացքում ԲԼՄ-ը *գրավոր* ծանուցում կուղարկի Բողոքի հայցվորին, որը հայտը համարակալվել է:⁵

Բողոքի յուրաքանչյուր ֆայլ առնվազն կպարունակի.

- i. ստացված հայցի ամսաթիվը,
- ii. գրավոր ճանաչման ուղարկման ամսաթիվը (և բանավոր հաստատումը, եթե նույնպես կատարվել է),
- iii. Հայցվորի և այլ համապատասխան շահագրգիռ կողմերի հետ բոլոր այլ հաղորդակցությունների կամ հանդիպումների ամսաթվերը և բնույթը,
- iv. Հաշտարարի կամ Աջակցողի ցանկացած հարցում, առաջարկ կամ պարտավորություն,
- v. առաջարկվող լուծման/առաջարկի հետ կապված ամսաթիվը և գրառումները,
- vi. Հայցվորի (կամ այլ շահագրգիռ կողմերի) ընդունումը կամ առարկությունները,
- vii. առաջարկվող հաջորդ քայլերը, եթե առարկություններ առաջանան,
- viii. այլընտրանքային լուծում, եթե նոր երկխոսություններ սկսվեին,

⁵Բանավոր երախտագիտությունները կարող են օգտագործվել նպատակահարմարության համար (և նաև ձայնագրվել), սակայն պետք է դրան հաջորդի գրավոր ի գիտություն:

- ix. կատարման վերաբերյալ նշումներ, և
- x. ցանկացած եզրակացություն և առաջարկություն, որը բխում է մոնիտորինգից և հետևողականությունից:

IX. Հաղորդակցության և կարգավիճակի թարմացումների պահպանում

Յուրաքանչյուր Բողոքի ֆայլ հասանելի կլինի Հայցվորի և Բողոքում ներգրավված այլ շահագրգիռ կողմերի կամ նրանց նշանակված ներկայացուցչի(ների) կողմից վերանայման համար: Համապատասխան քայլեր կձեռնարկվեն Հայցվորի գաղտնիությունը պահպանելու համար, եթե նախկինում պահանջվել է:

ԲԼՄ-ը պարբերաբար թարմացումներ կտրամադրի Հայցվորին՝ կապված Բողոքը լուծելու կարգավիճակի և ընթացիկ գործողությունների հետ: Չներառելով Բողոքի ստացման հաստատումը, նման թարմացումները տեղի կունենան ողջամիտ ընդմիջումներով (ոչ ավելի, քան յուրաքանչյուր երեսուն (30) օրը մեկ):

X. Հետաքննություն և կոնսենսուսի ձևավորում

Բողոքը ստանալուց հետո մեկ (1) շաբաթվա ընթացքում [Իրականացնող գործընկերը] կձանուցի ԾԽ/ **ԲԼՄ ենթահանձնաժողովին (ԲԼՄ SC)/ԲԼՄ առաջադրանքի թիմին (ԲԼՄ TT)** և ցանկացած այլ համապատասխան հաստատություններին բողոքի ստացման մասին:

[Եթե ԲՈՂՈՔՆԵՐ ՍՏԱՑՈՂ ԱՌԱՋՆԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ ԾԽ-ն է, և ոչ ՆԱԽԱՆՇԱՆԱԿՎԱԾ ԲԼՄ ԵՆԹԱՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԿԱՄ ԲԼՄ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔԻ ԹԻՄԸ (ԲԼՄ SC ԿԱՄ ԲԼՄ TT). Բողոքին արձագանքելու համար կնշանակի ԾԽ-ից և/կամ նրանց համապատասխան հաստատություններից կազմված անհատների հատուկ թիմ: Այս անձանց անունները հասանելի կլինեն Հայցվորին:]

Նշանակված ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը անհապաղ կներգրավեն Հայցվորին և ցանկացած այլ համապատասխան շահագրգիռ կողմի, որը նպատակահարմար կհամարվի՝ հավաքելու Բողոքի վերաբերյալ բոլոր անհրաժեշտ տեղեկությունները:

ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմի միջոցով ԲԼՄ-ն իրավասու է պահանջել համապատասխան պետական կառույցներից ցանկացած տեղեկատվություն (փաստաթղթեր կամ այլ նյութեր), որոնք առնչվում են Բողոքը լուծելու և ապագայում նույն բնույթի Բողոքներից խուսափելու համար:

Անհրաժեշտության դեպքում ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը մեկ կամ մի քանի հանդիպումներ կիրավիրեն համապատասխան անձանց և հաստատությունների հետ [մայրաքաղաքում] կամ այլուր՝ [երկրի անվանումը], ըստ անհրաժեշտության:

Բոլոր հետաքննական գործողությունների նպատակն է զարգացնել Բողոքում բարձրացված խնդիրների և մտահոգությունների մանրակրկիտ ըմբռնումը և նպաստել առաջարկվող լուծման և առաջընթացի շուրջ փոխհամաձայնությանը:

ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը ձեռք կբերեն իրենց համապատասխան անձնակազմի համագործակցությունը հետաքննության հետ:

Հետաքննության ընթացքում ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը կարող են որոշել, որ տեղում դաշտային հետաքննությունն անհրաժեշտ

է Բողոքը պատշաճ կերպով հասկանալու և արդյունավետ առաջարկվող լուծում և առաջընթաց մշակելու համար:

XI. Խորհրդատվական կարծիք և/կամ տեխնիկական աջակցություն փնտրելը

Բողոքը ստանալուց հետո ցանկացած պահի և առաջարկվող լուծումն ու հետագա ուղին իրականացնելու ընթացքում, ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը կարող են խնդրել տեխնիկական աջակցություն և/կամ խորհրդատվական կարծիք [երկրում] կամ միջազգային ցանկացած անձից կամ անհատից, որը ողջամտորեն կարող է ենթադրվել, որ օգնում է:

XII. Առաջարկվող գործողությունների և լուծումների հրապարակայնացում և իրականացման վերահսկում

ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը Հայցվորին կհաղորդեն մեկ կամ մի քանի առաջարկվող գործողություն կամ որոշում և հստակորեն կներկայացնեն առաջարկվող առաջընթացի պատճառներն ու հիմքերը:

Եթե Հայցվորը չի ընդունում որոշումը, ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը կքննարկեն Հայցվորի հետ՝ այլընտրանքային տարբերակներ տրամադրելու համար:

Եթե Հայցվորն ընդունի առաջարկվող լուծումը և առաջընթացի ուղին, ապա ԲԼՄ-ն կշարունակի վերահսկել իրականացումը ուղղակիորեն և Հայտատուից և այլ համապատասխան կողմերից հաղորդագրություններ ստանալու միջոցով: Անհրաժեշտության դեպքում ԲԼՄ-ն կարող է տեղեկատվություն հայցել համապատասխան կողմերից և անհրաժեշտության դեպքում նախաձեռնել նոր երկխոսություն:

Հայցվորի և այլ շահագրգիռ կողմերի հետ բոլոր հաղորդակցություններում ԲԼՄ-ն առաջնորդվելու է իր խնդիրների լուծման դերով, ոչ հարկադրական սկզբունքներով և գործընթացով, ինչպես նաև Հայցվորի և այլ շահագրգիռ կողմերի հետ փոխգործակցության կամավոր, բարեխիղճ բնույթով:

XII. Մոնիտորինգ և գնահատում

Երկու տարին մեկ անգամ, ԲԼՄ-ը հանրությանը հասանելի կդարձնի ԲԼՄ-ի աշխատանքը նկարագրող հաշվետվություն, որը կներկայացնի վերջին վեց ամիսների ընթացքում ստացված և մշակված Բողոքների քանակը և բնույթը, ստացված բողոքների ամսաթիվը և նկարագրությունը, լուծումները, ուղղորդումներ և կարգավորման ուղղությամբ շարունակական ջանքեր, և ընթացիկ բանաձևերի կատարման կարգավիճակը: Ցանկացած առանձին Բողոքի առնչությամբ տրամադրվող մանրամասնության մակարդակը կախված կլինի հարցերի զգայունությունից և գաղտնիության վերաբերյալ շահագրգիռ կողմերի մտահոգություններից՝ միաժամանակ ապահովելով համապատասխան թափանցիկություն ԲԼՄ-ի գործունեության վերաբերյալ: Զեկույցը նաև կընդգծի առաջացող հակամարտությունների, բողոքների և վեճերի լուծման հիմնական միտումները և կներկայացնի առաջարկություններ՝

- (i) միջոցներ, որոնք կարող են ձեռնարկել Կառավարությունը՝ ապագա վնասներից և դժգոհություններից խուսափելու համար. և

- (ii) ԲԼՄ-ի բարելավումներ, որոնք կբարձրացնեն դրա արդյունավետությունը, մատչելիությունը, կանխատեսելիությունը, թափանցիկությունը, օրինականությունը, վստահելիությունը և կարողությունները:

XIII. Միջնորդություն

Անկախ միջնորդության տարբերակի համար ցուցակի/վահանակի միջնորդները պետք է ունենան առնվազն հետևյալ որակավորումները.

- մասնագիտական փորձ և փորձ անաչառ միջնորդության ոլորտում.
- [երկրում ծրագրի տեսակի և գործունեության մասին] և տարածաշրջանի իմացություն, ներառյալ բնիկ և ցեղային մշակույթի և գործելակերպի իմացություն.
- [ազգային և տեղական լեզուների, ըստ անհրաժեշտության] իմացություն;
- սկզբունքորեն առկայություն մինչև 20 օր տևողությամբ առաջադրանքների համար. և
- պատրաստակամություն՝ հայտարարելու բոլոր հարաբերություններն ու շահերը, որոնք կարող են ազդել առանձին դեպքերում որպես անաչառ միջնորդներ հանդես գալու նրանց կարողության վրա:

Եթե միջնորդությանը հաջողվել է լուծել վեճը կամ բողոքը, արդյունքը կփաստագրվի [Իրականացնող գործընկեր] կողմից և կվերանայվի աշխատանքային խմբի կողմից: Եթե դա անհաջող է, շահագրգիռ կողմերը հնարավորություն կունենան վերադառնալ ԾԽ անդամները/ԲԼՄ ենթահանձնաժողովը/ ԲԼՄ առաջադրանքի թիմը օգնության համար:

XIV. Առանց նախապաշարմունքների

Սույն ԲԼՄ-ի գոյությունը և օգտագործումը չի վնասում որևէ այլ բողոքարկման մեխանիզմի ներքո գոյություն ունեցող իրավունքներին, որոնք անհատը կամ անհատների խումբն այլ կերպ կարող է մուտք ունենալ ազգային կամ միջազգային իրավունքի կամ այլ հաստատությունների, գործակալությունների կամ հանձնաժողովների կանոնների և կանոնակարգերի համաձայն: